ipc instytut badawczy

Strategia Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim

Województwo Śląskie

Spis treści

1 Wprowadzenie 4

2 Diagnoza 8

2.1 Kontekst społeczno-demograficzny 8

2.1.1 Populacja osób z niepełnosprawnościami 9

2.2 Potencjał infrastruktury sportowej w województwie śląskim 12

2.2.1 Infrastruktura sportowa w powiatach województwa śląskiego 13

2.2.2 Dostępność infrastruktury sportowej dla osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim i w pozostałych regionach Polski 14

2.2.3 Bariery i możliwości w zakresie korzystania z infrastruktury sportowej przez osoby z niepełnosprawnościami 17

2.3 Potencjał województwa śląskiego w zakresie sportu osób z niepełnosprawnościami 18

2.3.1 Sport powszechny 18

2.3.2 Sport wyczynowy 20

2.3.3 Kadry sportu osób z niepełnosprawnościami 22

2.4 Znaczenie opieki medycznej w uprawianiu sportu przez osoby z niepełnosprawnościami ... 23

2.5 Finansowanie sportu osób z niepełnosprawnościami 23

2.6 Promocja sportu osób z niepełnosprawnościami 25

2.7 Potencjał współpracy na rzecz sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim 26

3 Podsumowania diagnozy oraz wyzwania rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim 28

4 Misja, wizja, cele rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim 34

5 Cele operacyjne i działania rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim 38

6 Wdrażanie założeń rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim 54

7 Spis map, rysunków, tabel, wykresów 67

8 Bibliografia 69

9 Załącznik 70

Wykaz skrótów

BDL GUS	Bank Danych Lokalnych Główny Urząd Statystyczny
DPS	Dom pomocy społecznej
MSiT	Ministerstwo Sportu i Turystyki
NSP 2011	Narodowy Spis Powszechny z 2011 roku
POZ	Podstawowa opieka zdrowotna
SWOT	Nazwa jest akronimem od angielskich słów określających cztery elementy składowe analizy (Strengths – silne strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse, okazje i Threats – zagrożenia)
UMWŚl	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego
WTZ	Warsztaty terapii zajęciowej

1 Wprowadzenie

Strategia Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim jest dokumentem strategicznym opracowanym z inicjatywy Samorządu Województwa Śląskiego. **Celem nadrzędnym dokumentu jest „Tworzenie optymalnych warunków umożliwiających osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwo w różnych formach aktywności sportowej i rekreacyjnej poprzez włączenie sportu w główne nurty życia społecznego oraz wyrównanie szans w dostępie do oferty sportu i rekreacji".**

Strategia jest zasadniczo pierwszym tego typu opracowaniem w skali kraju. Opracowana została przy aktywnym udziale środowisk wspierających i zajmujących się tematyką sportu jak też rekreacji osób z niepełnosprawnościami. Dokument przedstawia punkt widzenia różnych grup interesariuszy i stanowi próbę uporządkowania działań, realizowanych do tej pory w przestrzeni województwa śląskiego w sposób rozproszony i często nie uwzględniający wzajemnej synergii. Wymiar współpracy i koordynacji wydaje się kluczowy dla sukcesu wdrażania założeń tego dokumentu.

Dokument sporządzono w oparciu o klasyczny wzorzec tworzenia opracowań strategicznych. Składa się zasadniczo z dwóch części: diagnozy i części postulatywnej, rozwiniętej o system zarządzania. Warto podkreślić, iż definiowanie wyzwań rozwojowych, stanowiących podsumowanie diagnozy, odbywało się nie tylko na podstawie danych zastanych, ale przede wszystkim uwzględniało opinie środowisk i podmiotów działających w sferze sportu osób z niepełnosprawnościami.

Źródła danych zastanych:

- statystyka publiczna,
- dane pozyskane od instytucji działających w obszarze sportu osób z niepełnosprawnościami,
- publikacje naukowe i badawcze.

Źródła danych pierwotnych:

W ramach diagnozy obszaru sportu osób z niepełnosprawnościami zrealizowano trzy panele dyskusyjne oraz wywiad pogłębiony z udziałem osób i organizacji zaangażowanych w tego typu działalność:

- Panel I (22 listopada 2021) – z udziałem sportowców z niepełnosprawnościami i trenerów;
- Panel II (23 listopada 2021) – z udziałem przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego województwa śląskiego, przedstawicieli strony rządowej oraz pracowników naukowych Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach;
- Panel III (24 listopada 2021) – z udziałem przedstawicieli klubów sportowych;
- Wywiad pogłębiony (18 listopada 2021) – z przedstawicielami stowarzyszeń kultury fizycznej osób z niepełnosprawnościami oraz przedstawicielami Departamentu Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.

Opracowanie Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami wpisuje się w realizację Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030".

Planowany horyzont czasowy Strategii jest zgodny z czasokresem obowiązywania Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030".

Działania mające na celu wzmacnianie i upowszechnianie sportu osób z niepełnosprawnościami są spójne przede wszystkim z **Celem strategicznym B** Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Województwo śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca", szczególnie w zakresie:

- Celu operacyjnego B.1. *Wysoka jakość usługspołecznych, w tym zdrowotnych*,
  - pkt 5 – Aktywizacja osób z niepełnosprawnościami oraz wykluczonych społecznie;
- Celu operacyjnego B.2. *Aktywny mieszkaniec*,
  - pkt 1 – Promocja aktywnego i zdrowego stylu życia,
  - pkt 2 – Podniesienie jakości i poprawa dostępu do oferty i infrastruktury kultury, sportu, rekreacji i turystyki umożliwiającej wszechstronny rozwój mieszkańców,
  - pkt 4 – Wyposażanie przestrzeni publicznych w infrastrukturę umożliwiającą wspólne spędzanie czasu przez mieszkańców oraz integrację społeczności lokalnych, w tym zapewniającą dostępność urbanistyczno-architektoniczną dla osób ze szczególnymi potrzebami,
  - pkt 6 – Wzmocnienie aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców, w tym osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.

Na poszczególnych stronach części diagnostycznej zostały przedstawione podstawowe dane liczbowe opisujące strukturę demograficzną województwa śląskiego – w tym populację osób z niepełnosprawnościami oraz potencjał infrastruktury sportowej. Dalsze części diagnozy poświęcono identyfikacji czynników sprzyjających rozwojowi sportu osób z niepełnosprawnościami i elementów stanowiących barierę w tym obszarze. Podsumowaniem diagnozy są wyzwania rozwojowe.

Część postulatywna składa się z misji, wizji oraz celów strategicznych. Struktura celów rozwinięta została o cele operacyjne a następnie o działania. W działaniach faktycznie zdefiniowano pożądany zakres przemian. Warto dodać, iż w części działań rola Samorządu Województwa Śląskiego ogranicza się do moderowania i wspierania. Listę działań, które będą realizowane przez Samorząd Województwa przedstawiono w rozdziale dotyczącym zarządzania.

Samorząd Województwa Śląskiego tworząc Strategię Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim jest pionierem w skali kraju. Nawiązuje z jednej strony do tradycji sportowych województwa i jednocześnie wpisuje się w politykę równości szans, którą należy zaliczyć do jednej z kluczowych w Unii Europejskiej.

Unijne traktaty i przepisy antydyskryminacyjne świadczą o zaangażowaniu UE w ochronę Europejczyków przed dyskryminacją. Ważnym aktem prawnym, który chroni prawa wszystkich ludzi, jest Karta praw podstawowych Unii Europejskiej. Stanowi ona między innymi, że osoby z niepełnosprawnością mają

prawo do niezależnego życia, pracy i udziału w życiu społecznym. Według Karty niesprawiedliwe traktowanie ze względu na niepełnosprawność jest niezgodne z prawem.[1]

Dążenie do rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami wynika bezpośrednio z zapisów art. 68 ust. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., w który podkreśla, że władze publiczne popierają rozwój kultury fizycznej, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży. Uprawianie sportu i aktywności fizycznej przez osoby niepełnosprawne stanowi również istotny element rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych, a w konsekwencji ich włączenia społecznego.

W dniu 1 sierpnia 1997 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej przyjął uchwałę Karta Praw Osób Niepełnosprawnych . Karta ta zawiera przykładowy katalog dziesięciu praw osób niepełnosprawnych istotnych z punktu widzenia niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia osób niepełnosprawnych, m.in. pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb, oraz zapobiegania dyskryminacji osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu. Istotne znaczenie ma także ratyfikowanie przez Polskę w 2012 r. Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., uwzględniającej zagadnienia dotyczące uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, w tym tworzenia warunków do uprawiania sportu dla tych osób.[2]

UCHWAŁĄ NR 27 RADY MINISTRÓW z dnia 16 lutego 2021 r. przyjęto dokument Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030. Celem głównym tej Strategii jest włączenie społeczne i zawodowe osób z niepełnosprawnościami.

W priorytecie II. Dostępność, wskazano do realizacji działanie 4.4. Zwiększenie dostępności infrastruktury, wydarzeń sportowych oraz sportu dla osób z różnymi niepełnosprawnościami.

W działaniu tym zakłada się pogłębioną analizę dostępności infrastruktury, obiektów, wydarzeń sportowych oraz sportu zarówno powszechnego, jak i wyczynowego, jak również regulacji ich dotyczących, dla osób z różnymi niepełnosprawnościami, w tym dzieci z niepełnosprawnościami. Działanie ma na celu likwidację barier związanych z brakiem uniwersalnego projektowania oraz odpowiednich dostosowań. Analiza ma wskazać potrzebne zmiany regulacji w zakresie zapewnienia większej dostępności obiektów, wydarzeń sportowych oraz sportu, jak również potrzeby wdrożenia rozwiązań pozaprawnych w tym obszarze.

[1] Za: https://europa.eu/
[2] Za: Rozwój sportu osób niepełnosprawnych, Najwyższa Izba Kontroli, 2017 rok

W ramach działania przeprowadzona zostanie również pogłębiona analiza dostępności obiektów sportowych dla osób z niepełnosprawnościami, zarówno pod kątem sportowców i osób czynnie uprawiających sport, jak i osób odwiedzających te miejsca w charakterze kibiców lub widzów. Na podstawie przeprowadzonych analiz wdrożone zostaną działania poprawiające dostępność infrastruktury, obiektów, wydarzeń sportowych oraz sportu powszechnego i wyczynowego dla osób z różnymi niepełnosprawnościami

Działanie ma na celu wyłonienie oraz upowszechnienie dobrych praktyk wśród zarządców obiektów sportowych, klubów sportowych oraz organizatorów wydarzeń sportowych, jak również potrzeby wdrożenia rozwiązań pozaprawnych w tym obszarze.

Działanie ma również na celu wyłonienie oraz upowszechnienie dobrych praktyk wśród szkół, klubów sportowych oraz organizatorów wydarzeń sportowych.

Działanie obejmuje ponadto organizację imprez ogólnopolskich, regionalnych i lokalnych, w tym Mistrzostw Polski i Pucharów Polski, adresowanych do osób w różnych grupach wiekowych oraz o różnym poziomie sprawności fizycznej i różnym rodzaju niepełnosprawności. Przewiduje się również organizację wydarzeń promujących sport osób z niepełnosprawnościami, tj. wystawy i pokazy, publikacje, spoty i filmy reklamowe oraz realizację kampanii społecznych o tej tematyce z wykorzystaniem mediów.[3]

Powyższe aspekty sportu osób z niepełnosprawnościami są w pełni zbieżna z diagnozą i założeniami Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim. Wpisują się w trendy rozwoju i wspierania aktywności fizycznej i społecznej osób z niepełnosprawnościami. Warto podkreślić, iż do najważniejszych trendów widocznych na poziomie krajowym oraz europejskim należy zaliczyć upowszechnianie aktywności fizycznej mieszkańców, w tym również osób z niepełnosprawnościami. Widoczne jest to również w wytycznych dostępności, które wdrażane są z różną dynamiką. Nowe inwestycje mają wręcz obowiązek uwzględniać potrzeby osób defaworyzowanych. Trendem, który wywarł istotny wpływ na treść niniejszego dokumentu, jest wzrost aktywności społecznej, widoczny szczególnie w aktywności i profesjonalizacji działań organizacji sportowych oraz społecznych. Powyższe zagadnienia i czynniki wpływają również na orientację i interwencję realizowaną na poziomie regionu, czego przykładem są gremia i ciała doradcze, reprezentujące i wspierające osoby z niepełnosprawnościami w województwie śląskim.

[3] Za: Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030

2 Diagnoza

2.1 Kontekst społeczno-demograficzny

Województwo śląskie zamieszkuje ogółem 4 492 330 osób. Kobiety, w liczbie 2 328 890, stanowią nieco ponad połowę ludności (51,8%). Ponad trzy czwarte ludności (76,5%) to mieszkańcy miast. Województwo śląskie jest regionem wysoce zurbanizowanym. Pomimo stosunkowo niewielkiej powierzchni (12 333 km^2) charakteryzuje się niemal największą liczbą mieszkańców (drugie miejsce po województwie mazowieckim). Taki układ sprawia, że województwo śląskie posiada zdecydowanie najwyższą gęstość zaludnienia spośród wszystkich regionów Polski (364 osoby na 1 km^2).

Wykres 1. Piramida wieku ludności województwa śląskiego, rok 2020

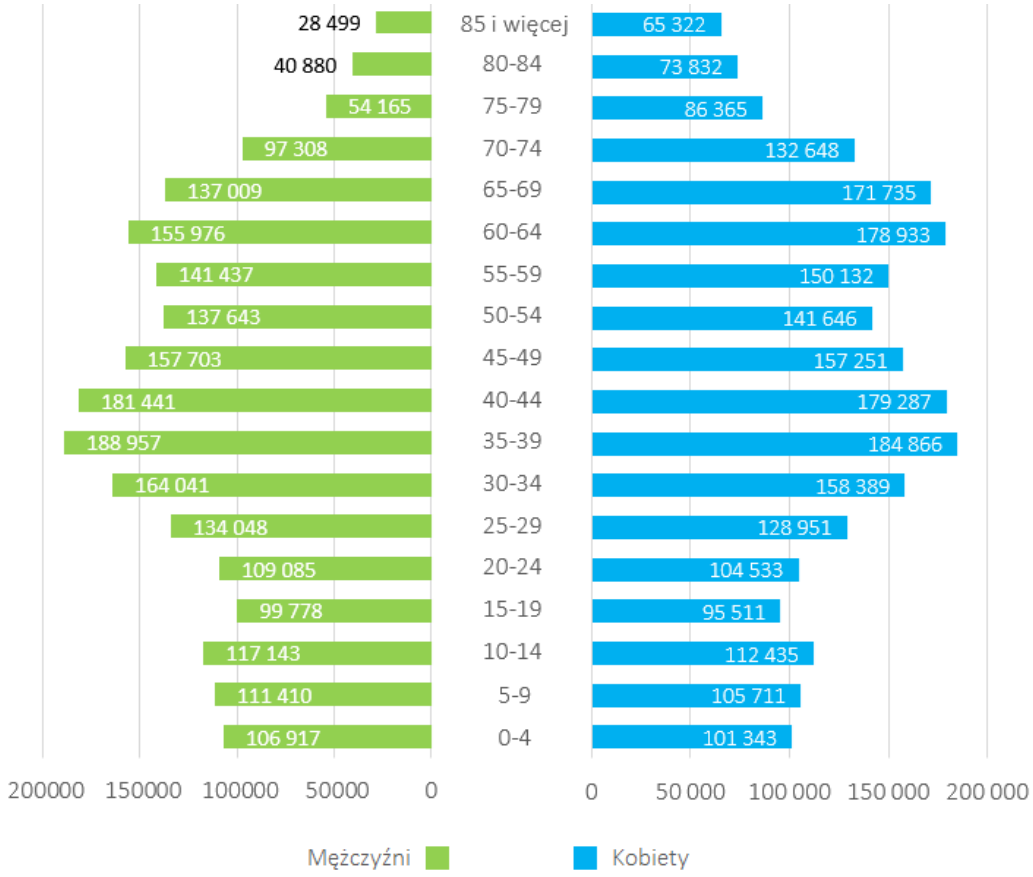

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W ciągu ostatnich dziesięciu lat liczba ludności regionu zmalała o 2,9%. Z 4 626 tysięcy w roku 2011 do 4 492 tysięcy w roku 2020. Największą zmianę odnotowano w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W badanym okresie spadła ona ze 2 998 tys. do 2 653 tys. (z 64,8% w 2011 do 59,1% ludności w roku 2020). Z kolei znacząco wzrosła liczba osób w wieku poprodukcyjnym. Z około 838 tysięcy w roku 2011 (18,1%) do niemal 1 067 tysięcy w roku 2020 (23,7% ogółu mieszkańców regionu). Podobne zmiany w strukturze ludności są obserwowane w całym kraju.

Wykres 2. Dynamika liczby ludności województwa śląskiego w latach 2011 - 2020

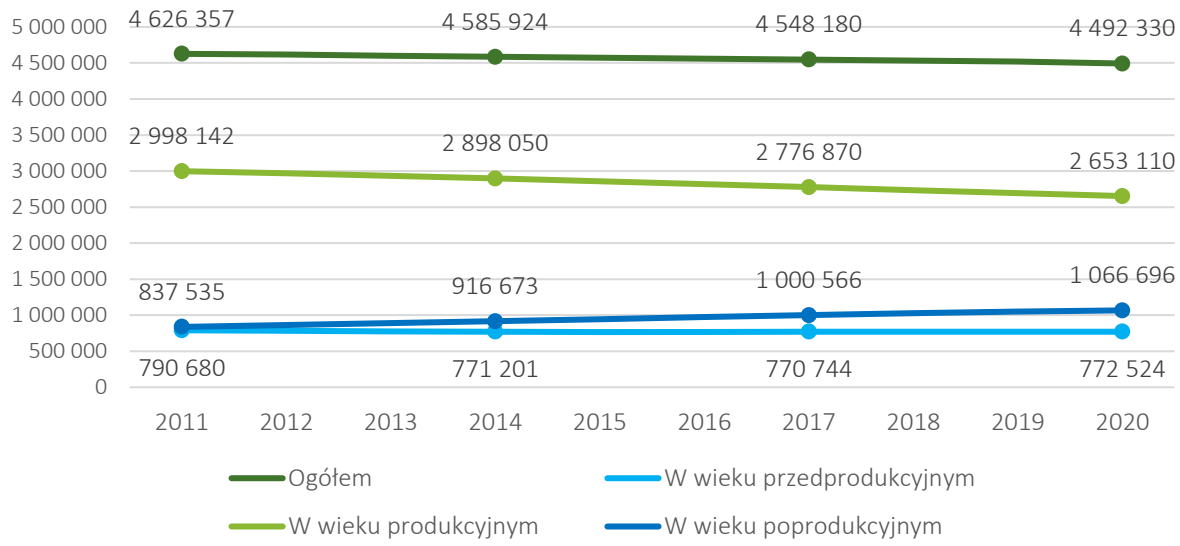

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

2.1.1 Populacja osób z niepełnosprawnościami

Zgodnie z danymi aktualnymi na II kwartał 2021 roku, w Polsce zamieszkuje łącznie 3 031 733 osoby posiadające orzeczenie o niepełnosprawności. Większość tej grupy stanowią kobiety (53%). Młodzież po 16. roku życia oraz dorośli są zaliczani prawomocnym orzeczeniem do stopnia niepełnosprawności. W badanym okresie, w Polsce było takich osób 2 813 529 (93%). Dzieci w wieku do 16 lat mają przyznawane orzeczenie bez wskazania na stopień niepełnosprawności (218 204 osoby stanowiące 7% ogółu populacji osób z niepełnosprawnościami). Przytoczone dane pochodzą z Elektronicznego Krajowego Systemu Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności (EKSMOoN). Mimo, iż bardzo aktualne i szczegółowe, są to niestety dane niepełne. Nie uwzględniają one osób z niepełnosprawnościami, które z różnych względów nie posiadają formalnego ich potwierdzenia (orzeczenia). Takie dane zbiera i agreguje do poziomu powiatu Główny Urząd Statystyczny za pomocą Narodowego Spisu Powszechnego. Zgodnie z nimi osoby niepełnosprawne biologicznie (nieposiadające orzeczenia o niepełnosprawności) stanowią aż jedną trzecią ogółu spisanych przez GUS osób z niepełnosprawnościami. Ostatni spis powszechny odbył się w roku 2021. W momencie opracowywania przedmiotowej analizy, najnowsze statystyki nie były jeszcze udostępnione do publicznego użytku. Dlatego dla potrzeb analizy struktury populacji osób z niepełnosprawnościami, które zamieszkują województwo śląskie, posłużono się danymi z poprzedniego Narodowego Spisu Powszechnego (rok 2011).

Populacja osób z niepełnosprawnościami wynosi w województwie śląskim 552 138 i stanowi około 11,9% ogółu ludności regionu. Jest to przeciętny wskaźnik na tle kraju. Województwem o najwyższym odsetku osób z niepełnosprawnościami jest lubuskie (16,7%). Najniższą wartość omawianej zmiennej odnotowujemy w województwie mazowieckim (9,8%). Procentowy rozkład udziału osób z niepełnosprawnościami w ogóle populacji regionów przedstawiono na mapie 1. Kolejna mapa zawiera dane o bezwzględniej wartości tej zmiennej.

Mapa 1. Odsetek osób z niepełnosprawnościami i ogóle ludności województw

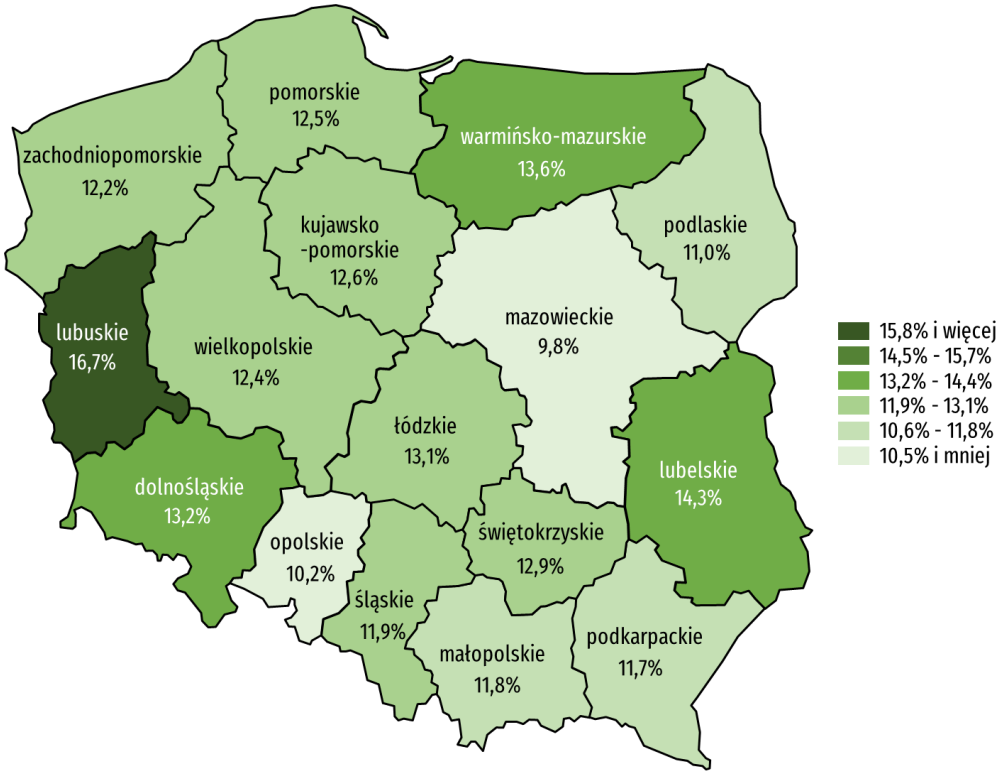

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NSP 2011, GUS

Mapa 2. Wielkość populacji osób z niepełnosprawnościami w poszczególnych województwach

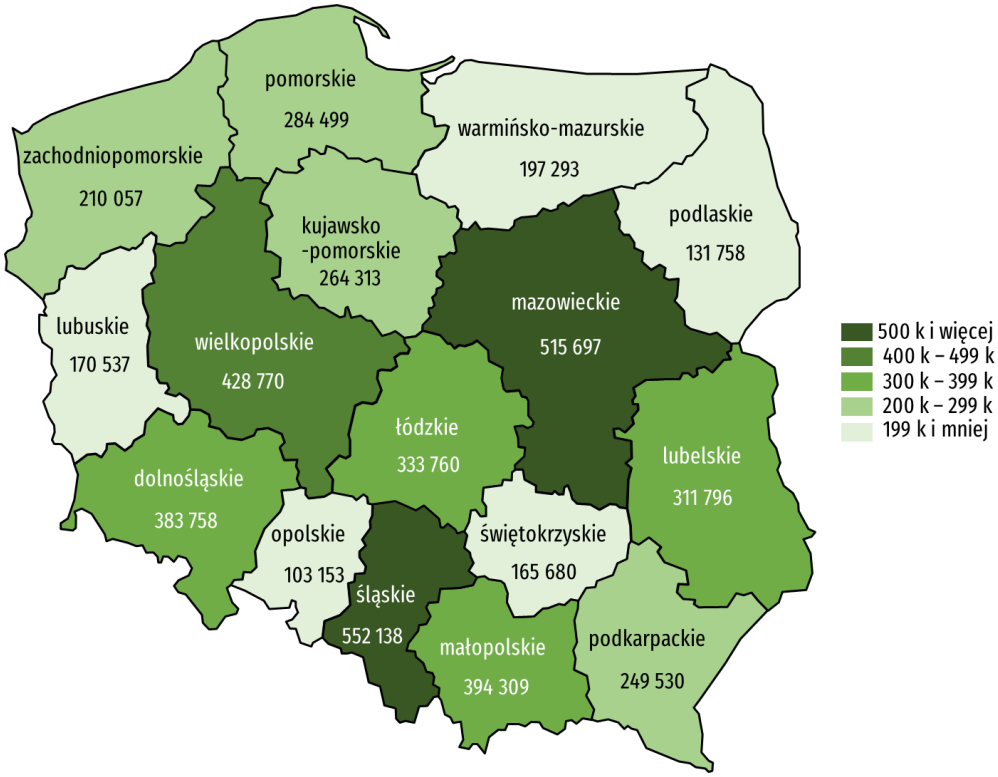

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NSP 2011, GUS

Wewnątrz województwa śląskiego odsetek osób z niepełnosprawnościami waha się od 7,8% (8 393 osoby) w powiecie pszczyńskim do 15,4% (33 294 osoby) w mieście Sosnowcu. Wysokie wartości tego wskaźnika odnotowano także w Chorzowie (15,1%), Częstochowie (15,0%) i powiecie myszkowskim (14,9%).

Mapa 3. Odsetek osób z niepełnosprawnościami i ogóle ludności powiatów i miast na prawach powiatu w województwie śląskim

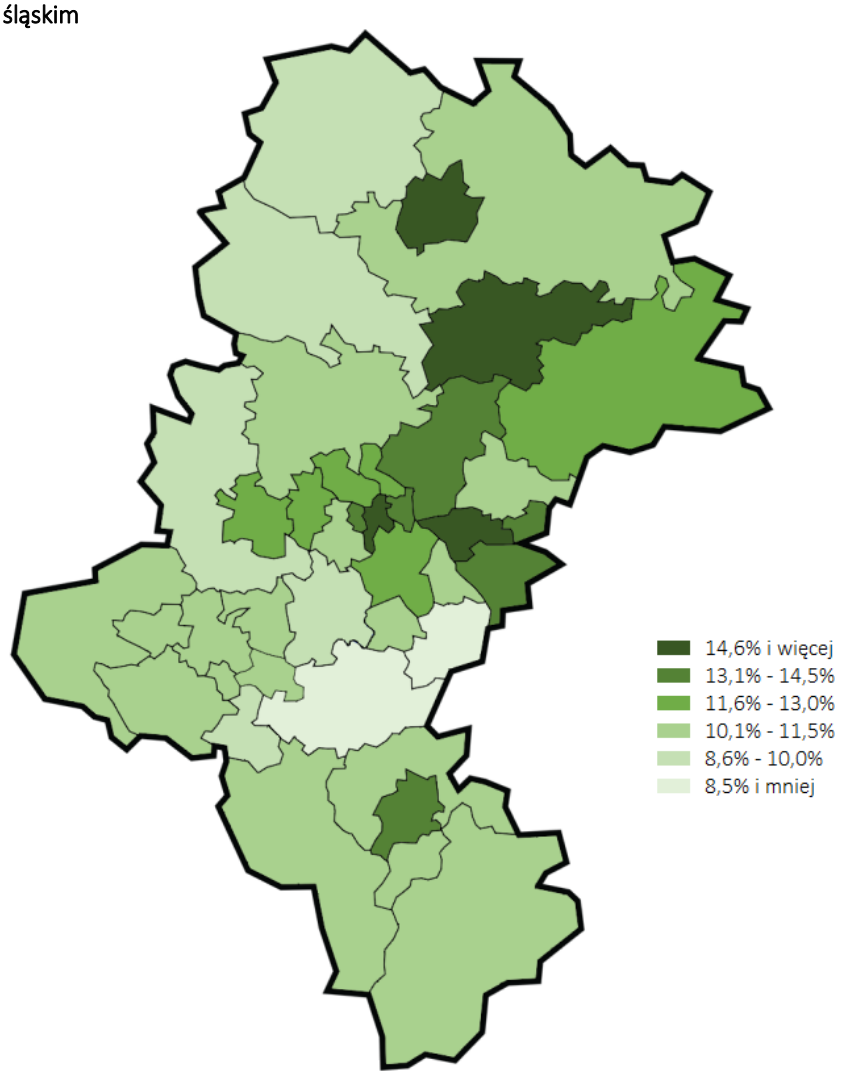

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NSP 2011, GUS

W populacji osób niepełnosprawnych w województwie śląskim przeważają kobiety (53,5%). Pod względem podziału na grupy aktywności ekonomicznej, największą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym (49,1%). Nieznacznie mniejsza jest grupa osób w wieku poprodukcyjnym (46,7%). Dzieci i młodzież do 16. roku życia stanowią 4,2% populacji osób z niepełnosprawnościami w regionie. Główny Urząd Statystyczny stosuje rozróżnienie na osoby niepełnosprawne prawnie (posiadające orzeczenie o niepełnosprawności) oraz osoby niepełnosprawne biologicznie. Zgodnie z danymi Narodowego Spisu Powszechnego do pierwszej wyróżnionej kategorii należy 344 743 mieszkańców województwa śląskiego (62,5% ogółu osób z niepełnosprawnościami). Analogicznie, do grupy osób niepełnosprawnych biologicznie zaliczono 207 395 mieszkańców regionu (37,5% ogółu osób z niepełnosprawnościami).

Wykres 3. Struktura płci i wieku osób z niepełnosprawnościami, województwo śląskie

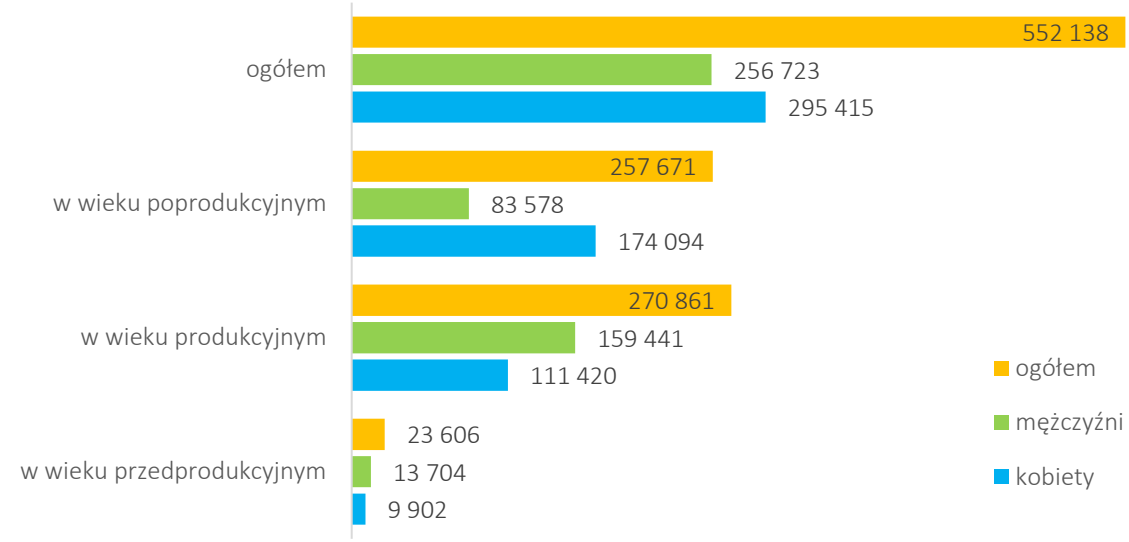

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NSP 2011, GUS

Wśród osób w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym liczebnością przeważają mężczyźni (kolejno 58,9% i 58,1%). Proporcja płci odwraca się w grupie osób w wieku poprodukcyjnym. Kobiety stanowią w niej 67,5%. Wynika to z dwóch czynników. Po pierwsze granica wieku poprodukcyjnego w odniesieniu do kobiet i mężczyzn jest różna. W przypadku kobiet jest to wiek 60 lat, natomiast w przypadku mężczyzn – wiek 65 lat. Drugim czynnikiem jest statystycznie wyższa długość życia kobiet. Także dane zawarte na piramidzie wieku ludności regionu (wykres 1.) potwierdzają, że grupa kobiet po 65. roku życia jest istotnie liczniejsza od grupy mężczyzn w analogicznym przedziale wiekowym.

2.2 Potencjał infrastruktury sportowej w województwie śląskim

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego za rok 2018[4], na terenie województwa śląskiego funkcjonowało łącznie 559 obiektów sportowych w czterech kategoriach:

- Stadiony – 212 obiektów;
- Hale sportowe o wymiarach powyżej 36 na 19 metrów – 112 obiektów;
- Sale gimnastyczne o wymiarach poniżej 36 na 19 metrów i sale pomocnicze – 160 obiektów;
- Pływalnie kryte – 75 obiektów.

W odniesieniu do tych typów infrastruktury sportowej mamy możliwość określenia, jaki odsetek z nich jest dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – ćwiczących oraz widzów. Najwyższa dostępność dla osób z niepełnosprawnościami charakteryzuje hale sportowe. Na 112 obiektów tego typu w regionie, 75 (67%) jest dostosowanych do potrzeb ćwiczących osób z niepełnosprawnościami, a 72 (64%) do potrzeb widzów. Relatywnie najniższy wskaźnik dostępności notują mniejsze obiekty – sale gimnastyczne i sale pomocnicze.

[4] Uwaga: na dzień 13.05.2022 GUS nie udostępnił danych dla 2020 roku

Tabela 1. Obiekty sportowe dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, województwo śląskie, rok 2018

	Ogółem obiektów sportowych	Dostosowane do potrzeb OzN - ćwiczących		Dostosowane do potrzeb OzN - widzów	
		liczba	procent	liczba	procent
Obiekty sportowe ogółem	559	**267**	48%	**256**	46%
Stadiony	212	**84**	40%	**107**	50%
Hale sportowe o wymiarach powyżej 36 na 19 metrów	112	**75**	67%	**72**	64%
Sale gimnastyczne o wymiarach poniżej 36 na 19 metrów i sale pomocnicze	160	**56**	35%	**39**	24%
Pływalnie kryte	75	**52**	69%	**38**	51%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

2.2.1 Infrastruktura sportowa w powiatach województwa śląskiego

Liczba i odsetek obiektów sportowych dostosowanych do potrzeb ćwiczących i widzów z niepełnosprawnościami w poszczególnych powiatach województwa śląskiego jest powiązany z ich wielkością i liczbą ludności. Najwyższy potencjał infrastrukturalny odnotowujemy w powiecie pszczyńskim – 18 spośród 21 obiektów (86%) jest określonych jako dostosowane do potrzeb ćwiczących niepełnosprawnych. Wartymi odnotowania są także Częstochowa – 18 z 23 obiektów (78%), Sosnowiec – 12 z 18 obiektów (67%) oraz Bielsko-Biała – 10 z 15 obiektów (67%) dostosowanych do potrzeb ćwiczących osób z niepełnosprawnościami. Z kolei wśród powiatów i miast na prawach powiatu, w których dostępność obiektów sportowych dla ćwiczących z niepełnosprawnościami nie przekracza 30% znalazły się powiat raciborski, powiat będziński, Mysłowice, Siemianowice Śląskie i Żory. Należy podkreślić, że część inwestycji nie została uwzględniona w przedmiotowym zestawieniu. Mowa o obiektach powstałych i powstających po roku 2018. Dla potrzeb porównawczych wykorzystano najaktualniejsze kompletne dane, które dają możliwość przeprowadzenia analizy statystycznej.

Tabela 2. Obiekty sportowe dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, powiaty województwa śląskiego, rok 2018

Lp.	Powiat (miasto na prawach powiatu)	Ogółem obiektów sportowych	Dostosowane do potrzeb OzN[5] - ćwiczących		Dostosowane do potrzeb OzN - widzów	
			liczba	procent	liczba	procent
1.	Powiat pszczyński	21	**18**	86%	**15**	71%
2.	Powiat m. Częstochowa	23	**18**	78%	**17**	74%
3.	Powiat bielski	30	**17**	57%	**13**	43%
4.	Powiat cieszyński	36	**17**	47%	**13**	36%
5.	Powiat częstochowski	26	**16**	62%	**13**	50%
6.	Powiat wodzisławski	25	**15**	60%	**13**	52%
7.	Powiat m. Katowice	33	**14**	42%	**9**	27%
8.	Powiat m. Sosnowiec	18	**12**	67%	**10**	56%
9.	Powiat raciborski	45	**10**	22%	**11**	24%

[5] OzN - osób z niepełnosprawnościami

Lp.	Powiat (miasto na prawach powiatu)	Ogółem obiektów sportowych	Dostosowane do potrzeb OzN[5] - ćwiczących		Dostosowane do potrzeb OzN - widzów	
			liczba	procent	liczba	procent
10.	Powiat m. Bielsko-Biała	15	10	67%	7	47%
11.	Powiat m. Gliwice	17	9	53%	8	47%
12.	Powiat mikołowski	15	9	60%	7	47%
13.	Powiat kłobucki	18	7	39%	12	67%
14.	Powiat bieruńsko-lędziński	13	7	54%	8	62%
15.	Powiat m. Rybnik	18	7	39%	7	39%
16.	Powiat m. Zabrze	19	7	37%	6	32%
17.	Powiat zawierciański	18	6	33%	8	44%
18.	Powiat m. Świętochłowice	8	6	75%	6	75%
19.	Powiat m. Ruda Śląska	9	6	67%	5	56%
20.	Powiat m. Chorzów	12	6	50%	5	42%
21.	Powiat będziński	20	5	25%	12	60%
22.	Powiat tarnogórski	14	5	36%	9	64%
23.	Powiat żywiecki	11	5	45%	4	36%
24.	Powiat m. Jaworzno	13	5	38%	4	31%
25.	Powiat lubliniecki	10	4	40%	5	50%
26.	Powiat m. Tychy	5	4	80%	4	80%
27.	Powiat m. Jastrzębie-Zdrój	8	4	50%	3	38%
28.	Powiat rybnicki	8	4	50%	2	25%
29.	Powiat m. Piekary Śląskie	5	3	60%	4	80%
30.	Powiat m. Bytom	9	3	33%	3	33%
31.	Powiat gliwicki	7	3	43%	2	29%
32.	Powiat myszkowski	7	2	29%	4	57%
33.	Powiat m. Mysłowice	8	1	13%	3	38%
34.	Powiat m. Dąbrowa Górnicza	1	1	100%	1	100%
35.	Powiat m. Siemianowice Śląskie	11	1	9%	1	9%
36.	Powiat m. Żory	3	0	0%	2	67%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

2.2.2 Dostępność infrastruktury sportowej dla osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim i w pozostałych regionach Polski

W celu porównania sytuacji w województwie śląskim do pozostałych regionów kraju, liczbę obiektów sportowych odniesiono do liczby ludności danego obszaru. Relatywnie najwyższa dostępność infrastruktury sportowej dla ćwiczących osób z niepełnosprawnościami została odnotowana w województwie wielkopolskim (9,2 obiektu na 100 tysięcy mieszkańców). Najniższą wartość w tym zakresie notuje Podlaskiem (4,1 obiektu na 100 tys. ludności). Województwo śląskie lokuje się na 13. pozycji w rankingu regionów osiągając wskaźnik na poziomie 5,9 obiektu sportowego dostosowanego do potrzeb ćwiczących osób z niepełnosprawnościami w przeliczeniu na 100 tysięcy mieszkańców. Także pod względem dostępności hal sportowych Śląskiem zajmuje 13. miejsce – 1,7 obiektów na 100 tys.

ludności. Nieco lepiej prezentuje się dostępność stadionów. Badany region znajduje się na 11. miejscu – 1,9 stadionu dostosowanego do potrzeb ćwiczących z niepełnosprawnościami w przeliczeniu na 100 tys. ludności. Wskaźniki dostępności sal gimnastycznych i pływalni krytych w województwie śląskim są bardzo zbliżone do przeciętnych wartości dla Polski. W przypadku pływalni jest to 1,1 obiektu na 100 tys. ludności (10. miejsce w rankingu województw), a w przypadku sal gimnastycznych 1,2 obiektu na 100 tys. ludności (8. lokata wśród regionów kraju). Na poniższych wykresach przedstawiono wartości wskaźników dostępności infrastruktury sportowej dla ćwiczących i widzów z niepełnosprawnościami we wszystkich województwach oraz średni dla Polski.

Wykres 4. Liczba obiektów sportowych ogółem w przeliczeniu na 100 tysięcy ludności danego obszaru, rok 2018

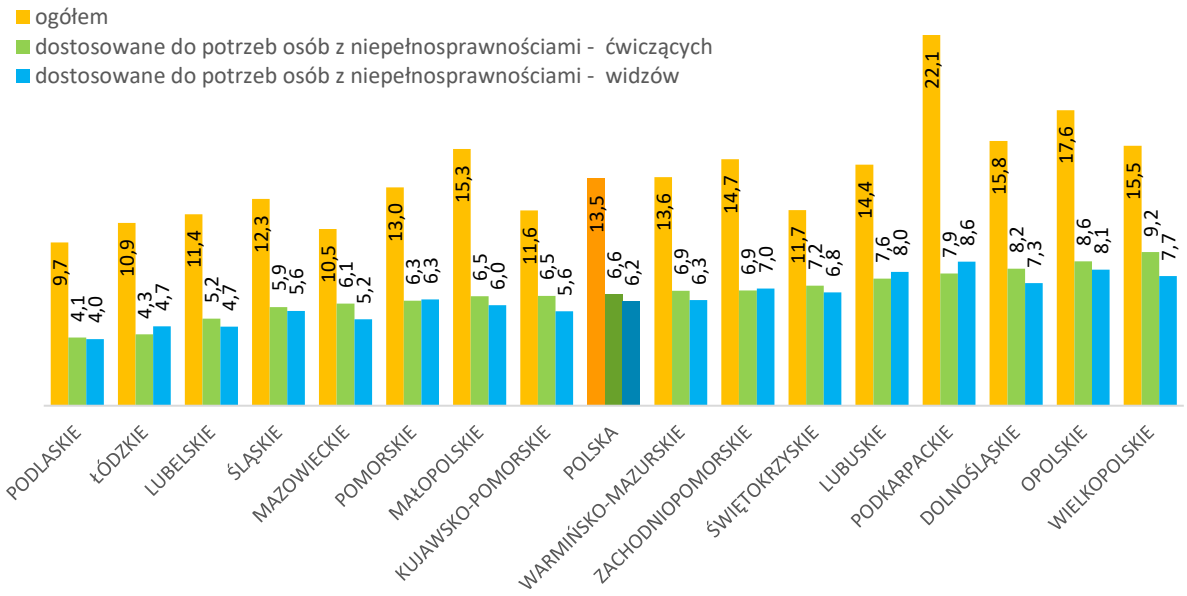

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wykres 5. Liczba stadionów w przeliczeniu na 100 tysięcy ludności danego obszaru, rok 2018

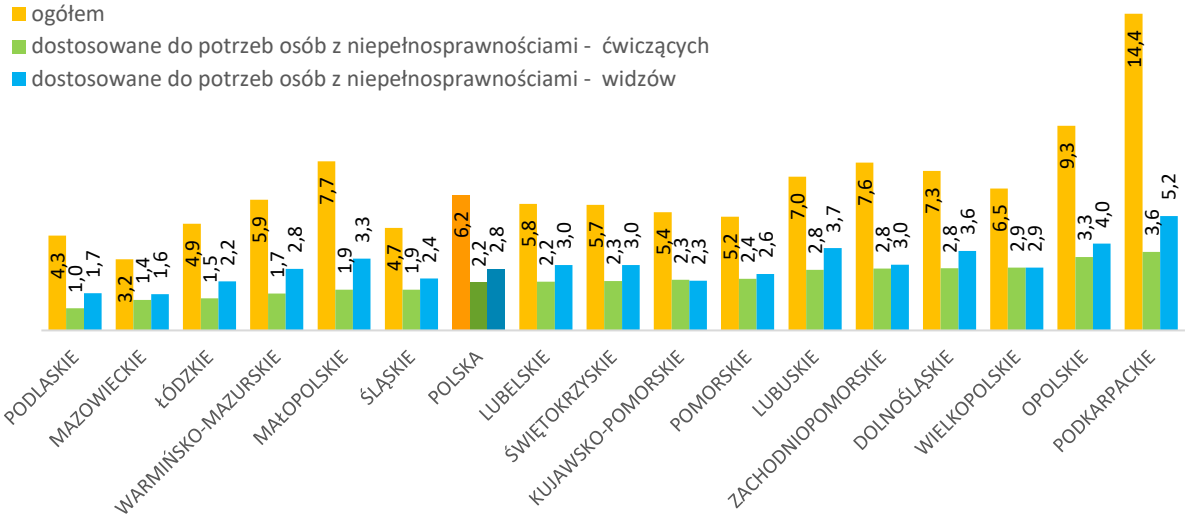

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wykres 6. Liczba hal sportowych w przeliczeniu na 100 tysięcy ludności danego obszaru, rok 2018

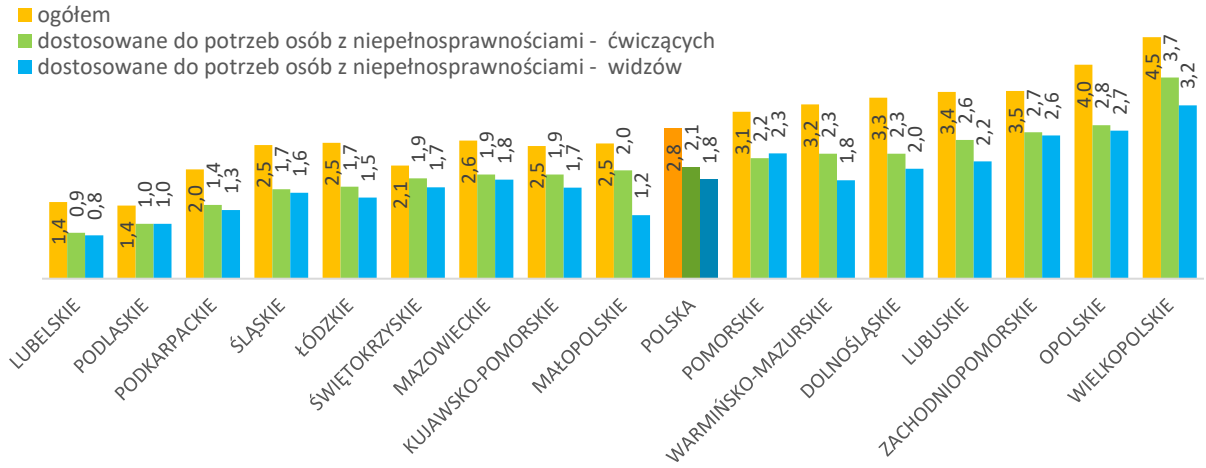

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wykres 7. Liczba sal gimnastycznych w przeliczeniu na 100 tysięcy ludności danego obszaru, rok 2018

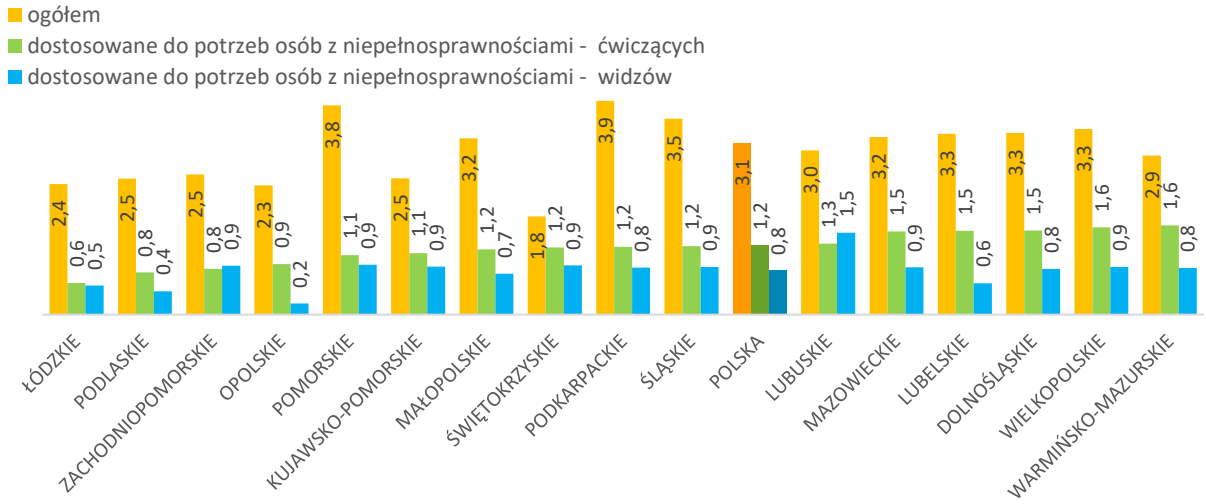

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wykres 8. Liczba pływalni krytych w przeliczeniu na 100 tysięcy ludności danego obszaru, rok 2018

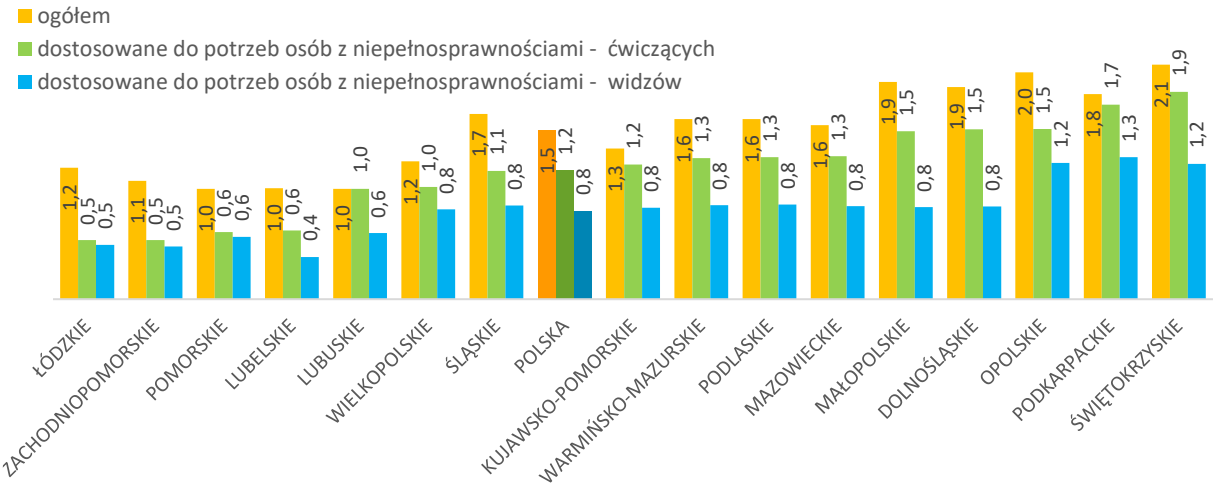

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

2.2.3 Bariery i możliwości w zakresie korzystania z infrastruktury sportowej przez osoby z niepełnosprawnościami

Dostępność infrastruktury sportowej była jednym z tematów wywiadu pogłębionego oraz paneli dyskusyjnych zrealizowanych na potrzeby niniejszej diagnozy. Jednym z wniosków, który silnie wybrzmiał podczas dyskusji z trenerami i sportowcami z niepełnosprawnościami, jest iluzoryczna dostępność obiektów sportowych. Wiele z nich widnieje w statystyce publicznej jako dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, ale faktycznie nimi nie są (np. pływalnie umożliwiają osobie poruszającej się na wózku inwalidzkim dostanie się do obiektu, ale korzystanie z niego, czyli wejście do niecki basenowej nie jest możliwe bez pomocy osób trzecich - opiekuna lub trenera). Często brakuje kozetek w szatniach, które umożliwiają osobom z niepełnosprawnościami korzystanie z zaopatrzenia urologicznego. Problem stanowi także fakt, że pracownicy obiektów sportowych nie zawsze są przygotowani do obsługi urządzeń dedykowanych osobom niepełnosprawnym (np. dźwigi dla wózków inwalidzkich). Często dostosowanie obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami jest niekonsekwentne (np. dobrze oświetlona jest tylko hala sportowa, a ciemna szatnia stwarza niebezpieczeństwo dla osoby niedowidzącej, brakuje prawidłowego oznaczenia początku i końca schodów). Ćwiczące osoby z niepełnosprawnościami chcą mieć możliwość samodzielnego korzystania z infrastruktury sportowej. Sportowcy oraz trenerzy postulują wprowadzenie standardu, którym byłby wymóg konsultacji projektu budowy i wyposażenia nowych obiektów sportowych z ich środowiskiem. Zgłaszana jest także potrzeba utworzenia bazy informacji o dostępności poszczególnych obiektów dla osób z niepełnosprawnościami. Zawierałaby ona dane na temat tego, do czyich potrzeb jest dostosowany dany obiekt (dla jakiego typu niepełnosprawności i jakiej dyscypliny sportowej).

W korzystaniu z infrastruktury sportowej osoby z niepełnosprawnościami napotykają także barierę społeczno-psychologiczną. Przedstawiciele klubów sportowych wskazują, że osoby z niepełnosprawnościami bywają traktowane jako sportowcy drugiej kategorii (szczególnie dotyczy to klubów trenujących zawodników na poziomie amatorskim). Zdarza się, że zarządcy obiektów sportowych wprost przyznają, że w pierwszej kolejności zaopatrują potrzeby klubów sportowców pełnosprawnych. Inną trudność rodzi niewiedza i mylne wyobrażenia osób zarządzających infrastrukturą sportową. Napotykają ją szczególnie osoby trenujące na wózkach inwalidzkich (np. rugby na wózkach). Zarządcy obawiają się, że upadające podczas rozgrywek wózki uszkodzą parkiet hali sportowej/sali gimnastycznej. Tymczasem zdarza się to niezwykle rzadko, a kluby są ubezpieczone od takich wypadków i pokrywają ewentualnie powstałe szkody. Bariera społeczno-psychologiczna wynika z niewiedzy i uprzedzeń. Aby ją niwelować należy zwiększać obecność i widoczność osób z niepełnosprawnościami w przestrzeni społecznej oraz edukować społeczeństwo.

Jako przykład dobrej praktyki może posłużyć hala widowiskowo-sportowa, która niebawem zostanie oddana do użytku w gminie Bobrowniki (powiat będziński). Obiekt ten będzie charakteryzować wysoka dostępność dla sportowców i widzów z niepełnosprawnościami. Będzie on nie tylko pozbawiony barier architektonicznych, ale także będzie zawierał rozwiązania maksymalizujące jego dostępność komunikacyjną i cyfrową. Hala widowiskowo-sportowa w Rogoźniku od samego początku była projektowana i budowana jako obiekt dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Specyficzną dla województwa śląskiego możliwością, jaką stwarza jego położenie geograficzne, jest rozwijanie i promowanie aktywnej turystyki górskiej. W Beskidzie funkcjonują szlaki piesze dostosowane do potrzeb osób niewidomych i niedowidzących. Szlaki i infrastruktura turystyki górskiej są dostosowywane także do potrzeb osób z niepełnosprawnością narządu ruchu. Działania te są w toku. Ich efektem ma być upowszechnianie aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami.

2.3 Potencjał województwa śląskiego w zakresie sportu osób z niepełnosprawnościami

Sport osób z niepełnosprawnościami opiera się na trzech filarach – ruchu paraolimpijskim (dedykowanym osobom z niepełnosprawnością narządu ruchu, niewidomym i niedowidzącym), deaflympics (skierowanych do osób z ubytkiem słuchu) oraz olimpiadach specjalnych (przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym). Analizując aktywność sportową ludności należy uwzględnić rozróżnienie na sport powszechny oraz sport wyczynowy. W rozwijaniu i propagowaniu sportu powszechnego (amatorskiego) osób z niepełnosprawnościami największą rolę odgrywają Olimpiady Specjalne. Natomiast kluby sportowe skupione wokół ruchu paraolimpijskiego oraz igrzysk olimpijskich dla niesłyszących trenują sport osób niepełnosprawnych na poziomie wyczynowym (zawodowym).

2.3.1 Sport powszechny

Olimpiady Specjalne Polska jest sportową organizacją pożytku publicznego, która działa na rzecz osób z niepełnosprawnością intelektualną. Organizacja ta wyznacza sobie dwa cele: wspomaganie rozwoju osób z niepełnosprawnością intelektualną poprzez zapewnienie im udziału w treningach i współzawodnictwie sportowym oraz zwiększenie świadomości społecznej poprzez szerzenie wiedzy na temat możliwości osób z tą formą niepełnosprawności. Oddział Regionalny Olimpiady Specjalne Polska Śląskie zajmuje się rozwijaniem i propagowaniem sportu powszechnego osób z niepełnosprawnościami na terenie województwa śląskiego. W jego ramach, w 24 miastach regionu, działa łącznie 36 Klubów Olimpiad Specjalnych. Trenuje w nich ponad 1200 zawodników z niepełnosprawnością intelektualną. Treningi odbywają się w 19 dyscyplinach sportowych (zarówno letnich, jak i zimowych). Każdego roku blisko 100 zawodników kwalifikuje się na zawody rangi ogólnopolskiej, a kilku z nich dalej o zasięgu europejskim i światowym. Śląski Oddział Olimpiad Specjalnych jest bardzo aktywny na tle pozostałych oddziałów regionalnych. W roku 2019 zorganizował 30 zawodów regionalnych, w których wzięło udział 2 384 zawodników z niepełnosprawnościami z województwa śląskiego. Jest to zdecydowanie najlepszy wynik spośród wszystkich województw.

Wykres 9. Liczba zawodów regionalnych, zorganizowanych przez poszczególne Oddziały Regionalne Olimpiad Specjalnych, rok 2019

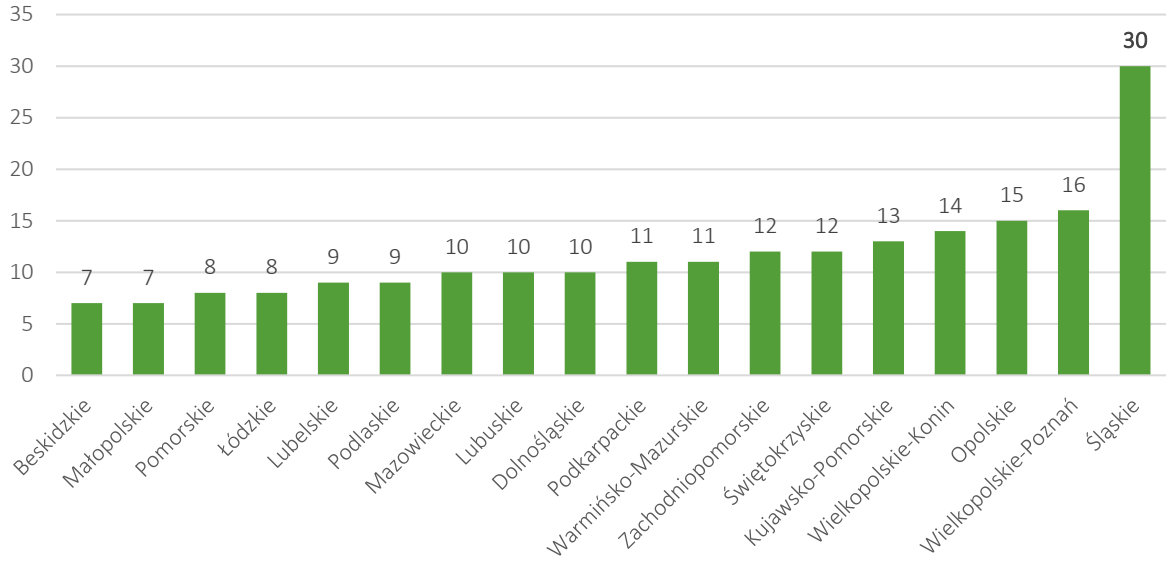

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z dokumentu KOORDYNOWANIE DZIAŁALNOŚCI SPORTOWEJ OLIMPIAD SPECJALNYCH, Warszawa 2021

Wykres 10. Liczba zawodników z poszczególnych Regionalnych Oddziałów Olimpiad Specjalnych, którzy wzięli udział w zawodach regionalnych, rok 2019

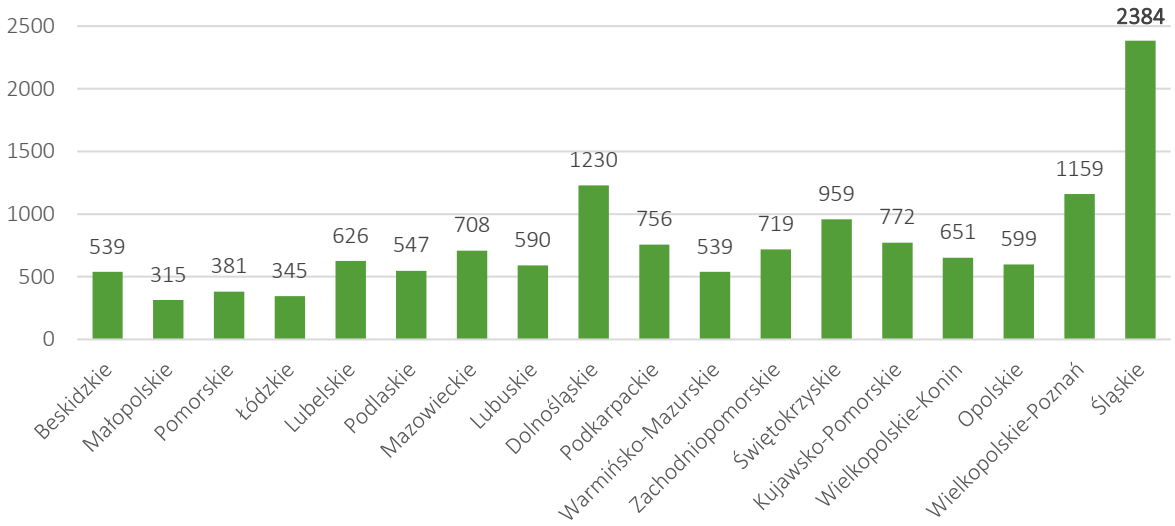

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z dokumentu KOORDYNOWANIE DZIAŁALNOŚCI SPORTOWEJ OLIMPIAD SPECJALNYCH, Warszawa 2021

Regionalny Oddział Olimpiad Specjalnych w województwie śląskim jako jeden z niewielu organizował w roku 2019 także zawody lokalne. W pięciu wydarzeniach tego typu wzięło udział łącznie 194 zawodników z regionu.

Tabela 3. Zawody lokalne w Oddziałach Regionalnych Olimpiad Specjalnych, rok 2019

Oddział Regionalny	Zawody lokalne	
	liczba	liczba zawodników
Świętokrzyskie	24	609
Warmińsko-Mazurskie	16	353
Śląskie	**5**	**194**
Dolnośląskie	1	38

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z dokumentu KOORDYNOWANIE DZIAŁALNOŚCI SPORTOWEJ OLIMPIAD SPECJALNYCH, Warszawa 2021

Kluby Olimpiad Specjalnych powstają najczęściej przy podmiotach pracujących na co dzień z osobami z niepełnosprawnością intelektualną. Zazwyczaj są to szkoły specjalne, warsztaty terapii zajęciowej oraz domy pomocy społecznej. Wiedza oraz doświadczenie personelu zatrudnianego przez tego typu podmioty sprawia, że przy wykazaniu z ich strony otwartości na współpracę, kluby sportowe osób z niepełnosprawnościami są w stanie osiągać ogólnopolskie sukcesy. Jednak główną korzyścią ich działania jest aktywizacja społeczna niepełnosprawnych i satysfakcja jaką czerpią z uprawiania sportu.

Znacznie trudniejszym wyzwaniem jest promocja sportu osób niepełnosprawnych w szkołach publicznych, w których uczniowie niepełnosprawni uczą się razem ze swoimi pełnosprawnymi rówieśnikami. Niestety integracyjny charakter takiego kształcenia często jest iluzoryczny. Uczeń z niepełnosprawnością znaczną część nauczania odbywa w formie indywidualnej. W szkole towarzyszy mu nauczyciel wspomagający. Te mechanizmy mają na celu ułatwić osobom z niepełnosprawnościami korzystanie z kształcenia publicznego w obecności grupy rówieśniczej. Jednak de facto często powodują one ograniczenie integracji, która powinna być tu głównym celem.

Uczestnicy panelu dyskusyjnego oraz wywiadu pogłębionego na temat rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim są zgodni co do tego, że sport osób z niepełnosprawnościami musi być powszechny. W osiągnięciu tego celu ważne jest zaszczepienie w jak najmłodszych dzieciach chęci do aktywnego spędzania czasu. Sport w przypadku osób z niepełnosprawnościami pełni ważną funkcję w ich rehabilitacji fizycznej i społecznej. Współzawodnictwo z osobami bez niepełnosprawności daje poczucie bycia częścią społeczeństwa, funkcjonowania w nim na równych zasadach. Taki sport włączający ma znaczenie nie tylko dla osób z niepełnosprawnościami, ale także dla towarzyszących im osób pełnosprawnych, które dzięki niemu uczą się otwartości i wrażliwości. Skuteczność rehabilitacyjnej funkcji sportu (zarówno w sferze fizycznej, jak i społecznej) jest tym większa, im wcześniej zostanie wdrożona. Dlatego upowszechnianie aktywności sportowej osób z niepełnosprawnościami należy rozpoczynać już od najmłodszych lat.

2.3.2 Sport wyczynowy

W Województwie Śląskim dyscypliny paraolimpijskie można trenować w dwunastu klubach. Są to[6]:

1. Wojewódzkie Stowarzyszenie Sportu i Rehabilitacji Niepełnosprawnych „START";
2. Ludowy Klub Sportowy „Gol-START";

[6] Źródło: Polski Komitet Paraolimpijski (paralympic.org.pl)

3. Beskidzkie Zrzeszenie Sportowo-Rehabilitacyjne „START”;
4. Integracyjny Klub Sportowy Cieszyn;
5. Victoria 1918 Jaworzno;
6. Klub Sportowo – Turystyczny Niewidomych i Słabowidzących „KoMar”;
7. Klub Sportowo – Turystyczny Niewidomych i Słabowidzących „CROSS JASTRZĘBIE”;
8. Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „JUTRZENKA”;
9. Stowarzyszenie na Rzecz Niepełnosprawnych „W LABIRYNCIE”;
10. Sitting Bulls Katowice;
11. Integracyjny Klub Sportowy Jeźdźcy Mikołów;
12. Integracyjny Klub Sportowy LAVORO.

Pierwsze cztery z wymienionych powyżej klubów są stowarzyszone w Polskim Związku Sportu Niepełnosprawnych START. Są one najbardziej aktywne w zakresie trenowania obecnych i przyszłych członków narodowej kadry paraolimpijskiej.

Na mniejszą skalę niż ruch paraolimpijski, działa w kraju środowisko skupione wokół igrzysk olimpijskich osób niesłyszących. Niemniej województwo śląskie odnosi na tym polu znaczące sukcesy. Obecnie do kadry narodowej Polskiego Związku Sportu Niesłyszących należy 49 sportowców z województwa śląskiego. Klubem zdecydowanie najbardziej aktywnym w zakresie trenowania sportowców niesłyszących jest MIG Gliwice. Zawodnicy są szkoleni w wielu dyscyplinach i nierzadko są mistrzami w swoich dziedzinach. Poza wymienionym, osoby niesłyszące mogą trenować sport na poziomie zawodowym w trzech innych klubach na terenie województwa śląskiego.

1. Stowarzyszenie Sportowe Niesłyszących - MIG Gliwice;
2. Klub Uczelniany Akademickiego Związku Sportowego Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza - AZS UJD Częstochowa;
3. Szkolny Klub Sportowy Głuchych - ODRA Racibórz;
4. Śląski Klub Sportowy Niesłyszących – Rybnik.[7]

Dyscypliny sportowe trenowane przez osoby z niepełnosprawnościami w śląskich klubach sportowych na poziomie zawodowym:

Sportowcy z niepełnosprawnością narządu ruchu oraz niewidomi i niedowidzący:

- Pływanie
- Podnoszenie ciężarów
- Lekkoatletyka
- Narciarstwo zjazdowe
- Tenis stołowy
- Goalboal
- Szachy
- Szermierka na wózkach
- Łucznictwo
- Siatkówka na siedząco
- Judo
- Kolarstwo
- Boccia
- Rugby na wózkach
- Amp Futbol

[7] Źródło: http://www.pzsn.pl/kluby

Sportowcy niesłyszący:

- Curling
- Judo
- Koszykówka
- Piłka nożna
- Pływanie
- Siatkówka
- Szachy
- Tenis stołowy
- Futsal
- Podnoszenie ciężarów

Dyscypliną, od której osoby z niepełnosprawnościami najczęściej rozpoczynają profesjonalne uprawnianie sportu, jest pływanie. Jest to sport ogólnorozwojowy uprawiany często jako forma rehabilitacji fizycznej. Mobilizuje do pracy wiele grup mięśni, a jednocześnie nie jest obciążający dla stawów i kręgosłupa. Umożliwia wykonywanie ćwiczeń pomimo niepełnosprawności narządu ruchu. Wzmacnia ciało i przygotowuje je do rozwoju w innych dyscyplinach sportowych. W śląskich klubach sportowych dla osób z niepełnosprawnościami funkcjonuje wiele sekcji pływackich. Część młodych zawodników rozwija się w tym sporcie, a część jest rekrutowana do innych sekcji i tam kontynuuje swoją karierę sportową. Poza pływaniem, ważnymi dyscyplinami w obszarze sportu niepełnosprawnych w województwie śląskim są rugby na wózkach (zawodnicy Integracyjnego Klubu Sportowego Jeźdźcy Mikołów są tegorocznym mistrzem Polski), piłka koszykowa niesłyszących (drużyna Stowarzyszenia Sportowego Niesłyszących „MIG" Gliwice zdobyła w roku 2021 tytuł Mistrza Polski w Koszykówce Niesłyszących Mężczyzn) i Amp Futbol (zawodnicy TSP Kuloodporni Bielsko-Biała zajęli w tegorocznych mistrzostwach Polski trzecie miejsce). Znaczące sukcesy odnoszą paraolimpijczycy związani z województwem śląskim. W obecnym składzie kadry narodowej igrzysk paraolimpijskich znajduje się pięcioro sportowców ze Śląska. Spośród ośmiu zawodników biorących udział w Zimowych Igrzyskach Paraolimpijskich 2018 w Pjongczangu, aż czterech pochodziło z naszego regionu.

2.3.3 Kadry sportu osób z niepełnosprawnościami

Sport wśród dzieci i młodzieży cieszy się w województwie śląskim dość dużym zainteresowaniem, jest to dobry prognostyk rozwoju. Aby popyt na aktywność fizyczną został zaspokojony i owocował osiągnięciami sportowymi, potrzebujemy rozwijać kadrę trenerską. Tendencją ogólnopolską jest, że specjalistów w swoich dziedzinach zaczyna brakować. Kadry starzeją się, trenerzy przechodzą na emeryturę, a napływ nowych nie zaspokaja powstałej luki. Szczególnie w przypadku sportu osób z niepełnosprawnościami, dobrze wykwalifikowana kadra trenerska jest kluczowa. Od jej przygotowania zależy nie tylko sportowy rozwój zawodników, ale także proces ich rehabilitacji fizycznej i społecznej. Podobnie jak w sporcie powszechnym, tak samo w sporcie osób z niepełnosprawnościami trenerzy często rekrutują się spośród dojrzałych i doświadczonych zawodników. Nowi trenerzy i instruktorzy są szkoleni dwutorowo. Formalnie – na szkoleniach prowadzonych w Akademii Trenerskiej działającej w ramach Instytutu Sportu - Państwowego Instytutu Badawczego, oraz praktycznie – w klubach sportowych we współpracy z doświadczonymi i wykwalifikowanymi trenerami-mentorami. Obecnie śląskie kluby sportu niepełnosprawnych nie doświadczają braków w kadrze trenerskiej, dlatego nie odczuwają potrzeby działań zaradczych w tym obszarze. Jednak prognozy rynkowe i demograficzne wskazują, że problem niedoboru trenerów wystąpi i warto już teraz wypracować plan jego rozwiązana.

2.4 Znaczenie opieki medycznej w uprawianiu sportu przez osoby z niepełnosprawnościami

Osoby uprawiające sport są narażone na urazy fizyczne oraz duże obciążenie organizmu. Zawodnicy wyczynowi powinni być regularnie badani przez lekarzy specjalistów z różnych dziedzin medycyny, tak by wszelkie nieprawidłowości funkcjonowania organizmu mogły być szybko wychwycone. Zaniedbanie tego obowiązku może mieć tragiczne konsekwencje. Aby trening był bezpieczny, musi być dobrze zaplanowany i właściwie prowadzony - odpowiednio rozłożony w czasie, tak by nie przekraczać granicy wydolności organizmu. Zawodowi sportowcy (trenujący na poziomie kadry narodowej) zazwyczaj mają zapewnioną odpowiednią opiekę medyczną oraz profesjonalnie prowadzony trening. Jednak w przypadku osób uprawiających sport amatorsko takiego rygoru nie ma. Problem dotyczy szczególnie zawodników po 18. roku życia. Osobiście ponoszą oni odpowiedzialność za wykonanie podstawowych badań. Jeśli klub, w którym trenują nie ma umowy z przychodnią sportowo-rehabilitacyjną, to zawodnik stara się o wykonanie potrzebnych badań w ramach podstawowej opieki zdrowotnej. Barierą jest niska świadomość dotycząca sportu osób z niepełnosprawnościami wśród lekarzy POZ.

Ważne jest nie tylko wykonywanie sportowcom okresowych badań, ale także stały monitoring stanu ich zdrowia i zmian zachodzących w organizmie, a warunkowanych przez trenowaną dyscyplinę sportową oraz typ niepełnosprawności. Zadania z tego zakresu częściowo realizuje Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach, jednak nie jest to działanie powszechne. Prowadzony monitoring funkcjonowania fizycznego sportowców wynika z realizowanych projektów badawczych, a przez to ma ograniczony zasięg i dostępność dla osób ćwiczących.

Stała opieka medyczna nad osobami z niepełnosprawnościami, uprawiającymi sport jest ważna także w kontekście skuteczności prowadzonej rehabilitacji. Regularna aktywność fizyczna powoduje zmiany w funkcjonowaniu organizmu. Aby mieć kontrolę nad kierunkiem tych zmian, rehabilitanci osób z niepełnosprawnościami muszą mieć jak najpełniejszą i najaktualniejszą wiedzę na temat stanu zdrowia swoich pacjentów.

Temat opieki medycznej, której potrzebują sportowcy z niepełnosprawnościami, pojawiał się podczas rozmów z ćwiczącymi i trenerami w kontekście wyjazdów na zawody. Ze względu na stan zdrowia i typ niepełnosprawności część zawodników wymaga podczas wyjazdów asysty medycznej. Znacząco podnosi to koszt uczestnictwa zawodnika w rywalizacji.

2.5 Finansowanie sportu osób z niepełnosprawnościami

Finansowanie sportu opiera się na dwóch fundamentach – środkach pochodzących z budżetu centralnego (Ministerstwo Sportu i Turystyki) oraz środkach przyznawanych z budżetu samorządów (na poziomie województwa, powiatu i gminy). Mniejszy udział w finansach klubów sportowych mają wpływy od prywatnych sponsorów (przedsiębiorstw), z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób

Niepełnosprawnych oraz środki pozyskane w ramach działania danego klubu jako organizacji pożytku publicznego (odpis 1% podatku, darowizny).

Niestety kluby sportowe dla osób z niepełnosprawnościami napotykają w swej działalności barierę finansową. Ministerstwo Sportu i Turystyki finansuje działania w zakresie organizacji treningów oraz wydarzeń sportowych, ale nie zapewnia refundacji kosztów udziału w tego typu imprezach. Główną motywacją sportowców jest możliwość rywalizacji, współzawodnictwa i pokonywania swoich rekordów. To zapewnia im udział w zawodach. Transport osób z niepełnosprawnościami wraz z potrzebnym wyposażeniem (np. wózki, sprzęt sportowy) jest bardzo kosztowny. Aby pokryć te koszty, zarządy klubów sportowych wnioskują do władz samorządowych o dofinansowanie. W przypadku województwa śląskiego bardzo sprawnie funkcjonuje współpraca pomiędzy Urzędem Marszałkowskim a przedstawicielami środowiska sportu niepełnosprawnych. Województwo Śląskie od roku 2020 realizuje Śląski Program Klub. Jest to otwarty konkurs ofert na zadania publiczne, w ramach wspierania przedsięwzięć z zakresu upowszechniania kultury fizycznej dzieci i młodzieży. Celem konkursu jest wsparcie klubów sportowych z terenu województwa śląskiego. Dofinansowanie można przeznaczyć m.in. na zakup sprzętu sportowego, opłatę trenerów oraz organizację obozów sportowych. W roku 2020 w ramach Programu Klub województwo wydatkowało 800 tysięcy złotych. W roku 2021 kwota ta była wyższa i wyniosła 1 milion złotych. Przedstawiciele klubów sportowych biorący udział w panelach dyskusyjnych oraz wywiadzie pogłębionym potwierdzili, że środki pozyskane z budżetu województwa zaspokajają potrzeby ich funkcjonowania. Jednak w dobie pandemii budżety samorządowe mierzą się z wieloma wyzwaniami (mniejsze wpływy, większe potrzeby wydatkowania) i zachodzi obawa, czy także w kolejnych latach stowarzyszenia kultury fizycznej osób z niepełnosprawnościami będą dysponowały środkami na finansowanie swojej działalności.

„Jeśli zainteresujemy sportem osób z niepełnosprawnościami media, to zainteresujemy też przedsiębiorców. Oni patrzą przez pryzmat korzyści."

[Uczestnik Panelu dyskusyjnego]

W celu dywersyfikacji źródeł finansowania, kluby sportowe prowadzą intensywne starania nakierowane na pozyskanie sponsorów prywatnych, jednak nie przynoszą one oczekiwanych efektów. Uczestnicy dyskusji prowadzonych w ramach paneli badawczych uważają, że prywatni przedsiębiorcy podejmują działania w oparciu o bilans kosztów i korzyści. Prawdopodobnie nie dostrzegają we wspieraniu sportu osób z niepełnosprawnościami potencjału promocyjnego. Działaniem, które według panelistów mogłoby odwrócić tę tendencję, jest zainteresowanie mediów sportem osób z niepełnosprawnościami. Normalizacja obecności osób z niepełnosprawnościami w publicznej przestrzeni społecznej niesie ze sobą wiele korzyści. Szerzej dotyczy tego tematu kolejny rozdział niniejszego raportu.

2.6 Promocja sportu osób z niepełnosprawnościami

Na przestrzeni ostatnich lat widoczność osób z niepełnosprawnościami oraz ich potrzeb wzrasta. Efekt ten wzmacnia polityka Unii Europejskiej, która promuje działania na rzecz włączenia społecznego i zwiększania dostępności dóbr i usług dla wszystkich obywateli. Obecność i widoczność osób z niepełnosprawnościami w codziennej przestrzeni społecznej przynosi obopólne korzyści. Podnosi jakość życia osób niepełnosprawnych oraz uczy społeczeństwo wrażliwości i uważności na potrzeby innych. Integracja społeczna nie jest możliwa bez woli obydwu stron. Także same osoby z niepełnosprawnościami nie zawsze zdają sobie sprawę z możliwości jakie mają w zakresie uprawiania sportu (nie znają dedykowanych im dyscyplin, nie wiedzą gdzie mogliby trenować).

Bariera społeczno-psychologiczna jest drugą po barierze finansowej istotną przeszkodą w rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami. By sport osób niepełnosprawnych stał się powszechny, także ich obecność w życiu społecznym musi być powszechna. Dużą rolę w tym zakresie mają do odegrania media masowe. Organizatorzy wydarzeń sportowych z udziałem osób niepełnosprawnych starają się zainteresować realizowanymi imprezami media lokalne i ogólnopolskie. Jednak wiąże się to z potrzebą poniesienia wysokich kosztów finansowych. Innym sposobem dotarcia do mediów masowych, jest wzbudzenie w społeczeństwie zainteresowania i potrzeby śledzenia rozgrywek sportowych osób z niepełnosprawnościami.

Zdaniem osób działających na rzecz upowszechniania sportu osób z niepełnosprawnościami, najlepszym sposobem jego promocji są duże wydarzenia sportowe z udziałem utytułowanych zawodników. Takim wydarzeniem jest między innymi Memoriał Kamili Skolimowskiej. Jest to mityng organizowany od 2009 roku dla uczczenia pamięci najmłodszej polskiej mistrzyni olimpijskiej. Zawody są zaliczane do prestiżowego cyklu World Athletics Continental Tour Gold. Cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem społecznym. Na imprezie rozgrywane są zarówno dyscypliny sportu dla pełnosprawnych, jak i dyscypliny z udziałem osób z niepełnosprawnościami (pchnięcie kulą z platformy, bieg dzieci z Olimpiad Specjalnych, wyścig na mobilerach, bieg na 100 metrów). Przedstawiciele klubów sportowych trenujących osoby z niepełnosprawnościami przyznają, że bezpośrednio po tego typu dużych wydarzeniach sportowych (Memoriał Kamili Skolimowskiej, transmisja telewizyjna Igrzysk Paraolimpijskich) odnotowują największą zgłaszalność nowych kandydatów na zawodników. Odzew ten jest nieporównywalnie większy od efektów, jakie przynosi stała promocja w mediach społecznościowych oraz promocja outdoorowa.

Według przedstawicieli środowiska sportu osób z niepełnosprawnościami, celem do którego powinniśmy dążyć jest zatarcie rozróżnienia pomiędzy sportem zawodników pełnosprawnych i niepełnosprawnych. Taka postawa będzie sprzyjała wyrównaniu dostępności do infrastruktury, środków finansowych oraz obecności w przekazie medialnym.

2.7 Potencjał współpracy na rzecz sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim

W wyniku analizy potencjału współpracy na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim, wyróżniono cztery typy partnerów:

1) kluby sportowe;
2) samorządy lokalne oraz regionalny;
3) podmioty wsparcia osób z niepełnosprawnościami (np. szkoły specjalne, warsztaty terapii zajęciowej, domy pomocy społecznej);
4) uczelnie wyższe.

W toku realizacji paneli dyskusyjnych wyłoniono kilka typów relacji pomiędzy wyżej wymienionymi partnerami. Część z nich ma charakter trwałej, dobrze układającej się współpracy, a część jest na obecnym etapie propozycją relacji, które mogą mieć pozytywny wpływ na rozwój sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim.

Rysunek 1. Typ relacji i cel współpracy partnerów na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami

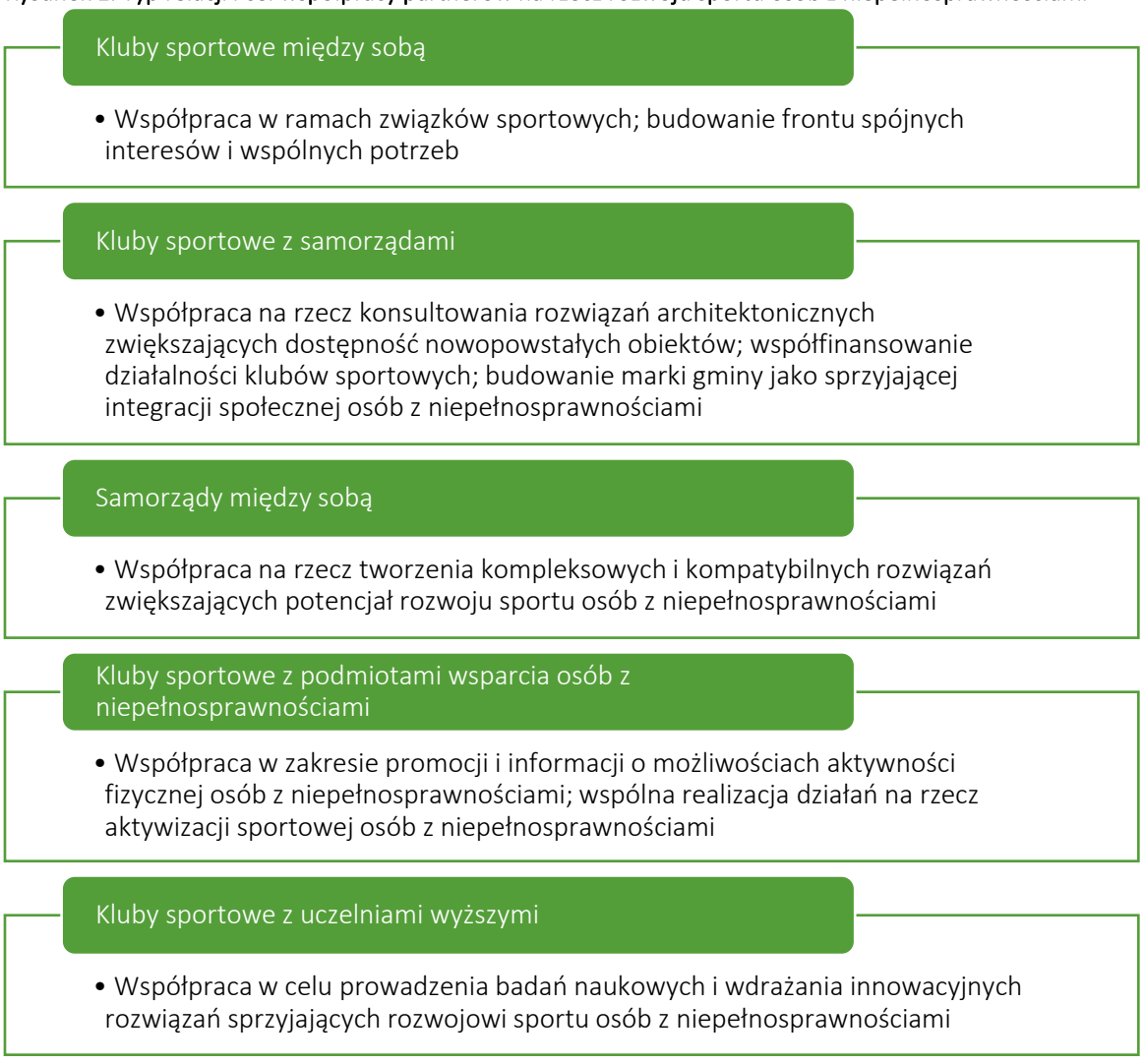

Przedstawiciele klubów sportowych działających w obszarze sportu osób z niepełnosprawnościami wskazują na bardzo dobrze układającą się współpracę z Urzędem Marszałkowskim Województwa Śląskiego. Podkreślany jest regularny i kompleksowy charakter tej relacji. Jest to współpraca przynosząca obopólne korzyści. Przedstawiciele zarządów stowarzyszeń kultury fizycznej osób z niepełnosprawnościami mają swój udział w kreowaniu polityki województwa w zakresie sportu – są źródłem informacji o faktycznym stanie i potrzebach środowiska sportowców z niepełnosprawnościami. Natomiast władze województwa partycypują w finansowaniu działalności klubów poprzez dysponowanie budżetem regionalnym w sposób maksymalnie uwzględniający potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Także współpraca z samorządami na poziomie powiatów i gmin jest oceniana dobrze. Większość z nich aktywnie wspiera lokalne organizacje sportu niepełnosprawnych w zakresie organizacji wydarzeń oraz uwzględnia ich potrzeby przy projektowaniu i budowie nowych obiektów sportowych.

Lokalne kluby sportowe aktywnie współpracują ze środowiskiem naukowym Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach. Sportowcy korzystają z systematycznych badań (monitoring stanu zdrowia, wydolność organizmu) w ramach projektów badawczych prowadzonych przez uczelnię. Niestety poziom finansowania i zakres tych projektów nie jest wystarczający by zaspokoić potrzebę monitoringu stanu zdrowia zawodników.

Współpracę z placówkami wsparcia osób z niepełnosprawnością intelektualną (szkoły specjalne, WTZ, DPS) podejmują stowarzyszenia działające w obszarze sportu powszechnego osób z niepełnosprawnościami. W województwie śląskim najbardziej aktywne w tym zakresie są Olimpiady Specjalne. Podkreślana jest rola tego typu podmiotów w zwiększaniu świadomości osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin i opiekunów na temat tego, jak istotny dla rehabilitacji oraz integracji społecznej jest aktywnie uprawiany sport.

3 Podsumowania diagnozy oraz wyzwania rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim

Analiza SWOT stanowi podsumowanie spojrzenia diagnostycznego na rozwój sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim. Analiza opiera się na klasycznym podejściu, tj. mocne i słabe strony stanowią cechy i czynniki wewnętrzne, na które zarządzający sportem w województwie śląskim mają wpływ. Szanse i zagrożenia to czynniki zewnętrzne. Perspektywa czasowa nie jest zatem czynnikiem wytyczającym przynależność do mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń.

- Mocne strony, to uwarunkowania wewnętrzne (endogeniczne), czyli elementy rzeczywistości mających pozytywny charakter z punktu widzenia przyszłego rozwoju sportu (na które zarządzający mają bezpośredni wpływ),
- Słabe strony to uwarunkowania wewnętrznych o negatywnym charakterze,
- Szanse to uwarunkowania zewnętrzne (egzogeniczne) o charakterze pozytywnym. Jako szanse uwzględnione zostały te zagadnienia, których źródła leżą poza zakresem kompetencji władz publicznych zajmujących się rozwojem sportu i rekreacji lub organizacji sportowych (np. zagadnienia dot. demografii, ekonomii),
- Zagrożenia to uwarunkowania zewnętrzne, mające negatywny wpływ na rozwój sportu, leżące poza zakresem kompetencji władz publicznych zajmujących się rozwojem sportu i rekreacji lub organizacji sportowych.

Tabela 4. Analiza SWOT czynników rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim – mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
1. Doświadczenie i tradycje organizacji sportowych sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim. 2. Znaczna różnorodność oferty sportowej w województwie śląskim realizowana za pośrednictwem klubów sportowych związanych ze sportem osób z niepełnosprawnościami. 3. Wykwalifikowana kadra instruktorsko-trenerska sportu osób z niepełnosprawnościami.	1. Deficyty w zakresie finansowania sportu osób z niepełnosprawnościami ze środków publicznych i prywatnych, w szczególności w odniesieniu do potrzeb i specyfiki sportu. 2. Niski poziom integracji osób z niepełnosprawnościami w trakcie zajęć w-f w szkołach. 3. Deficyt wiedzy i umiejętności kadr trenerskich i nauczycieli w zakresie prowadzenia zajęć i sportowych z niepełnosprawnością.

Mocne strony	Słabe strony
4. Zaangażowanie szkoleniowców trenujących sportowców osób z niepełnosprawnościami, którymi często są pasjonaci. 5. Istniejący zasób infrastruktury sportowej na rzecz sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym m. in. Stadion Śląski, umożliwiający realizację imprez sportowych rangi krajowej i międzynarodowej. 6. Determinacja części publicznych władz samorządowych i województwa we wspieraniu rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami. 7. Istniejące struktury organizacyjne oraz społeczne wsparcia i rozwoju sportu i rekreacji osób z niepełnosprawnościami (związki, kluby sportowe, stowarzyszenia). 8. Duża ilość wykorzystywanych terenów korzystnie ukształtowanych w aspekcie uprawiania sportu osób z niepełnosprawnościami (np. tereny górskie). 9. Rozwój bazy turystycznej, w tym w szczególności noclegowej i gastronomicznej, która w coraz większym zakresie uwzględnia potrzeby osób z niepełnosprawnościami. 10. Kreowanie nowych przestrzeni rekreacyjno-sportowych uwzgledniających potrzeby osób z niepełnosprawnościami.	4. Brak kompleksowej wiedzy nt. skali procesów i potrzeb rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami. 5. Słabe umiejętności organizacji sportowych i osób zarządzających obiektami sportowymi w pozyskiwaniu środków finansowych, tak publicznych jak i prywatnych na rozwój sportu osób z niepełnosprawnościami. 6. Niedostateczna ilość i jakość wybranej infrastruktury dla potrzeb rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami. 7. Zbyt mała liczba obiektów sportowych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych. 8. Duże zróżnicowanie terytorialne w dostępności oferty sportowej osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim. 9. Brak rozwiązania problemu finansowania dojazdów osób z niepełnosprawnościami na zajęcia i treningi sportowe. 10. Rosnące obciążenie infrastruktury sportowej w szczególności obiektów zamkniętych (hale sportowe, baseny, etc.), skutkujące ograniczaniem ich dostępności dla potrzeb sportu osób z niepełnosprawnościami. 11. Ograniczone motywacje do działania osób funkcjonujących w sporcie osób z niepełnosprawnościami bez

Mocne strony	Słabe strony
	wynagrodzenia, np. asystentów (społecznie lub wolontariacko). 12. Zbyt słaba promocja aktywności sportowej osób z niepełnosprawnościami jako ważnego elementu życia społecznego. 13. Deficyt wymiany informacji pomiędzy poszczególnymi podmiotami i aktorami zaangażowanymi w działalności na rzecz sportu osób z niepełnosprawnościami.

Źródło: opracowanie własne

Tabela 5. Analiza SWOT czynników rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim – szanse i zagrożenia

Szanse	Zagrożenia
1. Zwiększające się zainteresowanie sektora prywatnego i publicznego inwestowaniem w kulturę fizyczną i sport ogółem, w tym również sport osób z niepełnosprawnościami. 2. Możliwości pozyskiwania publicznych środków finansowych z funduszy rządowych oraz Unii Europejskiej na rzecz sportu osób z niepełnosprawnościami. 3. Wzrost zamożności społeczeństwa, przy jednoczesnym wzroście wrażliwości społecznej, co może przyczynić się do akceptacji realizacji działań na rzecz sportu osób z niepełnosprawnościami. 4. Wzrost popularności aktywnego, uprawiania sportu wśród osób z niepełnosprawnościami.	1. Zróżnicowanie województwa pod względem ekonomiczno-społecznym, w tym również w zakresie postaw przyjaznych rozwojowi sportu osób z niepełnosprawnościami. 2. Niepewna sytuacja gospodarcza kraju i regionu, ograniczająca skłonność do inwestowania w „zdrowy tryb życia" oraz w sport. 3. Partykularyzm instytucji różnego szczebla, brak współpracy i współdziałania, brak kompleksowości rozwiązywania problemów. 4. Bariery mentalne w zakresie bycia aktywnym sportowo wśród osób z niepełnosprawnościami.

Szanse	Zagrożenia
5. Rosnące zainteresowanie aktywnym spędzaniem wolnego czasu w formie sportu. 6. Dogodna lokalizacja i dostępność infrastruktury umożliwiająca organizację turniejów i imprez sportowych na szczeblu krajowym i międzynarodowym. 7. Zmiana postrzegania sportu jako czynnika budującego relacje społeczne.	5. Słabe zainteresowanie sponsoringiem sportu osób z niepełnosprawnościami jako formą reklamy w regionie. 6. Niski potencjał marketingowy sportu osób z niepełnosprawnościami, wpływający m.in. na deficyt promocji i informacji. 7. Pandemia COVID 19 oraz inne zagrożenia epidemiczne – ograniczające aktywność fizyczną, działalność klubów sportowych, w tym osób z niepełnosprawnościami. 8. Deficyt kadr zajmujących się sportem osób z niepełnosprawnościami, pogłębiany przez niekorzystną strukturą wiekową, brakiem następców, słabo rozwiniętym wolontariatem. 9. Presja na osiąganie wyników sportowych w sporcie osób z niepełnosprawnościami, zniechęcająca do uprawiania sportu.

Źródło: opracowanie własne

Województwo śląskie posiada duży potencjał rozwojowy w zakresie sportu osób z niepełnosprawnościami. Stanowią o nim sprawnie funkcjonujące kluby sportowe – zarówno na poziomie sportu powszechnego, jak i sportu wyczynowego. Znaczącym atutem jest dobrze układająca się współpraca klubów sportowych z samorządami (od szczebla gminnego po wojewódzki). Hamulec dla rozwoju sportu osób niepełnosprawnych stanowią czynniki powodowane przez dwa typy barier – finansową oraz społeczno-psychologiczną. Ważnym narzędziem do pokonywania tych ograniczeń jest skuteczna promocja sportu osób z niepełnosprawnościami. Po pierwsze ma ona służyć upowszechnianiu obecności sportowców z niepełnosprawnościami w publicznej przestrzeni społecznej, a w konsekwencji pokonywaniu stereotypów. Po drugie wzrost popularności sportu osób z niepełnosprawnościami ma przyciągnąć do niego prywatnych sponsorów.

Nadrzędnym celem działań powinno być upowszechnienie sportu osób z niepełnosprawnościami. Ma on być inkluzywny – dostępny niezależnie od wieku, statusu ekonomicznego i typu niepełnosprawności.

Sport na poziomie zawodowym może uprawiać relatywnie niewielu ludzi, dlatego osiągnięcie zawodowstwa nie powinno być celem podejmowania treningów. Utytułowani sportowcy mają do odegrania rolę w upowszechnianiu kultury fizycznej wśród osób z niepełnosprawnościami.

Deklarowane przez zarządców dostosowanie obiektów sportowych do potrzeb ćwiczących osób z niepełnosprawnościami często nie jest wystarczające, a bywa iluzoryczne i niekonsekwentne. Przedstawiciele środowiska sportu osób z niepełnosprawnościami postulują utworzenie bazy (spisu) infrastruktury sportowej, z której można uzyskać wiedzę na temat tego, w jakim stopniu, do jakiego typu niepełnosprawności i do uprawiania jakiej dyscypliny sportowej są dostosowane poszczególne obiekty.

Aby sport niepełnosprawnych prawidłowo pełnił swoje funkcje (rehabilitacja, integracja) musi być bezpieczny. Gwarancją bezpieczeństwa uprawiania sportu jest objęcie zawodników opieką medyczną i regularne monitorowanie stanu ich zdrowia.

Kluby sportowe, samorządy, uczelnie wyższe i placówki wsparcia osób z niepełnosprawnościami współpracują na zasadach partnerstwa. Ich współdziałanie nakierowane na rozwój sportu osób z niepełnosprawnościami przynosi obopólne korzyści. Współpraca klubów z uczelniami wyższymi powinna owocować wdrażaniem innowacyjnych rozwiązań do sfery sportu osób z niepełnosprawnościami.

Wyzwania rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim

1. Rozwój powszechności sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym dzieci i młodzieży, osób dorosłych.

2. Wzmocnienie potencjału sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami i sukcesów sportowych, będących istotnym narzędziem budowy popularności sportu.

3. Mocniejsza promocja sportu osób z niepełnosprawnościami w tym poprzez sportowców, imprezy, media oraz budowanie marki podmiotów/ samorządów szczególnie wspierających sport osób z niepełnosprawnościami.

4. Określenie i wzmocnienie potencjału infrastruktury dla potrzeb sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym optymalizacja zarządzania posiadanymi zasobami.

5. Poprawa dostępności do obiektów infrastruktury sportowej dla osób z niepełnosprawnościami, w tym również poprzez możliwość dotarcia do istniejących obiektów.

6. Wzmocnienie współpracy i partnerstwa kluczowych aktorów rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym klubów sportowych, kadr trenerskich, podmiotów zarządzających infrastrukturą sportową, samorządów gminnych, powiatowych i województwa, zmierzająca do integracji działań, zasobów, pomysłów, w szczególności w wymiarach lokalnych.

7. Kreowanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym na bazie posiadanych zasobów i rozwiązań wewnątrz regionu, zmierzających w szczególności do upowszechniania sportu, rekreacji, wykorzystania badań naukowych i ich wdrażania w praktyce.

8. Zwiększenie wsparcia medycznego osób z niepełnosprawnościami uprawiających sport.

9. Integracja działań i planów realizowanych na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami ze Strategią Rozwoju Województwa oraz planami/ strategiami szczeblach krajowego, których praktycznym rezultatem będzie zwiększenie możliwości finansowania sportu.

4 Misja, wizja, cele rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim

Struktura Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami

Część postulatywna Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim zbudowana została w oparciu o szerokie konsultacje ze środowiskiem sportu osób z niepełnosprawnościami. Dyskusje nt. wizji i działań były przedmiotem trzech spotkań warsztatowych. Pozyskano ponadto opinie nt. propozycji działań w formie ankiet, wypełnionych przez przedstawicieli klubów sportowych, liderów zajmujących się tematyką sportu osób z niepełnosprawnościami, przedstawicieli instytucji publicznych, samorządów.

Strukturę postulatywną Strategii oparto na wizji oraz misji. Wizja jest wyobrażeniem stanu docelowego, czyli województwa śląskiego w odniesieniu do funkcjonowania sportu osób z niepełnosprawnościami.

Misja stanowi faktycznie cel nadrzędny jaki przyświeca samorządowi województwa oraz partnerom w odniesieniu do rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami.

Cele stanowią bezpośrednie rozwinięcie wizji. Wskazują na kluczowe dążenia władz publicznych i partnerów społecznych w zakresie rozwoju sportu. Cele operacyjne przypisane zostały celom strategicznym, aczkolwiek stanowią zasadniczo autonomiczny i jednocześnie pośredni pomiędzy celami strategicznymi a działaniami zestaw dążeń. Wskazują, które z zagadnień rozwojowych należy traktować ze szczególnym uznaniem i uwagą. Rozwinięciem celów są działania, które jednocześnie przypisano poszczególnym celom operacyjnym.

Rysunek 2 Schemat struktury postulatywnej Strategii Rozwoju Sportu osób z niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim

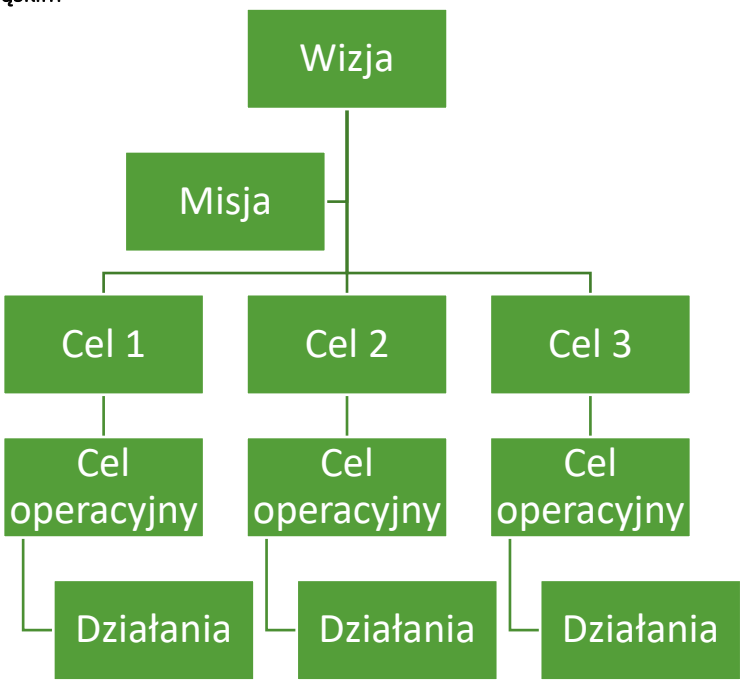

Model rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim

Definiując wizję rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami należy wskazać na model rozwoju, który przede wszystkim powinien być ukierunkowany na powszechność. Takie podejście zostało przyjęte w niniejszym dokumencie. Zostało ono potwierdzone w trakcie spotkań warsztatowych i bardzo wyraźnie podkreślone w opiniach przedstawicieli świata sportu osób z niepełnosprawnościami, które przekazane zostały w ankietach. W modelu opartym na powszechności zawiera się nie tylko wymiar sportu, ale też szeroko rozumianej rekreacji oraz aktywnej turystyki.

Kolejnym filarem modelu rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami jest współpraca i szeroko pojęte partnerstwo. Współpraca pozwoli przede wszystkim zmobilizować posiadane atuty i zasoby, połączyć je w celu kreowania komplementarnych rozwiązań. Pozwoli również mobilizować siły i środki na rzecz upowszechniania idei sportu osób z niepełnosprawnościami, jak też rozwoju sportu profesjonalnego.

Model rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami zakłada dążenie do rozwoju sportu profesjonalnego. W ten sposób model obejmuje zarówno wymiar sportu amatorskiego, powszechnego, który jest podstawą piramidy rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami, jak też wymiar sportu profesjonalnego. Oba wymiary są ze sobą połączone. Przejście do sportu profesjonalnego wynikać będzie z rozwoju powszechności sportu osób z niepełnosprawnościami. Sukcesy sportowców niepełnosprawnych stanowić będą impuls do rozwoju powszechności sportu.

Rysunek 3. Model rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim

Misja

Misja w przyjętym dokumencie jest faktycznie celem nadrzędnym prowadzonych działań, odwołuje się do odbiorców działań i wskazuje w oparciu o jakie wartości powinna być prowadzona. Mając na względzie podstawę modelu rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim Samorząd Województwa Śląskiego wraz partnerami przyjął następującą misję na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami:

Tworzenie optymalnych warunków umożliwiających osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwo w różnych formach aktywności sportowej i rekreacyjnej poprzez włączenie sportu osób z niepełnosprawnościami w główne nurty życia społecznego oraz wyrównanie szans w dostępie do oferty sportu i rekreacji.

Partnerzy działając na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami kierować będą się zasadami:

- włączenia;
- szacunku i uczciwości;
- ambicji, innowacyjności i kreatywności;
- komplementarności i przenikania.

Wizja

Wizja jest swoistym wyobrażeniem przyszłości sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim, do której prowadzą kreowane na poziomie lokalnym, ponadlokalnym i regionalnym działania instytucji publicznych i partnerów prywatnych. Treść wizji powstała na bazie oczekiwań przedstawicieli świata sportu osób z niepełnosprawnościami w trakcie warsztatów.

- Województwo Śląskie jest przestrzenią przyjazną dla osób z niepełnosprawnościami. Dzięki nowoczesnej i dostępnej infrastrukturze, osoby z niepełnosprawnościami są aktywniejsze i sprawniejsze ruchowo, co wpływa na poprawę ich stanu zdrowia i związanej z tym jakości życia.
- Województwo Śląskie biorąc pod uwagę niepowtarzalne walory krajobrazowe, tereny górskie, leśne, miejskie i podmiejskie, rozwinięte szlaki turystyczne i tereny rekreacyjne, dąży do bycia światowym liderem na rzecz dostępności osób z niepełnosprawnościami oraz turystyki społecznej i zrównoważonej.

- Województwo Śląskie to region odpowiedzialny społecznie, tworzący komplementarne rozwiązania sprzyjające rozwojowi sportu osób z niepełnosprawnościami, bazujące na współpracy i partnerstwie.
- Organizacje pozarządowe, kluby sportowe i inni liderzy są zaangażowani w działania rozwijania powszechności sportu wśród osób z niepełnosprawnościami. Województwo Śląskie wspiera partnerów działających na rzecz sportu osób z niepełnosprawnościami, zarówno w odniesieniu do zasobów karowych, jak też organizacyjnych i infrastrukturalnych.
- Rozwój sportu osób z niepełnosprawnościami realizowany jest na poziomach lokalnych, i wspierany jest przez inicjatywy i działania koordynowane z poziomu województwa.
- Region wspiera i tworzy rozwiązania sprzyjające rozwojowi powszechności sportu i jednocześnie rozwojowi sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami.
- Sport osób z niepełnosprawnościami jest otwarty na innowacje, które kreowane są na bazie współpracy środowisk naukowych, praktyków, przy udziale i wsparciu samorządu województwa i instytucji publicznych.
- Promocja sportu osób z niepełnosprawnościami realizowana jest z ideą powszechności. Województwo Śląskie znane jest z sukcesów sportowców z niepełnosprawnościami w skali kraju i świata. Sukcesy sportowe budują pozytywny wizerunek regionu oraz wzmacniają przekaz promocji sportu w kontekście jego upowszechniania wśród osób z niepełnosprawnościami.
- Działania na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami traktowane są priorytetowo i wpisują się w założenia polityk rozwoju województwa śląskiego.

Misja oraz wizja wskazuje na trzy nadrzędne cele, którym można przypisać łącznie 6 celów operacyjnych.

Cel 1. Upowszechnienie sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim	Cel 2. Kształtowanie pozytywnego klimatu dla rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w oparciu o sukcesy sportowe.	Cel 3. Partnerstwo na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim
Cel operacyjny 1.1. Infrastruktura zapewniająca możliwość uprawiania sportu osobom z niepełnosprawnościami	Cel operacyjny 2.1. Kluby sportowe kluczowym aktorem rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami	Cele operacyjny 3.1. Zintegrowana promocja sportu osób z niepełnosprawnościami
Cel operacyjny 1.2. Stowarzyszenia, kluby sportowe i partnerzy lokalni aktywnie uczestniczący w upowszechnianiu sportu	Cel operacyjny 2.2. Zorganizowany system wsparcia rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami	Cel operacyjny 3.2. Rozwinięty system zarządzania sportem osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim

i aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami		

5 Cele operacyjne i działania rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim

Cel 1. Upowszechnienie sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim

Cel jest spójny z następującymi wyzwaniami:

- Wyzwanie nadrzędne 1. Rozwój powszechności sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym dzieci i młodzieży, osób dorosłych.
- Wyzwanie 4. Określenie i wzmocnienie potencjału infrastruktury dla potrzeb sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym optymalizacja zarządzania posiadanymi zasobami.
- Wyzwanie 5. Poprawa dostępności do obiektów infrastruktury sportowej dla osób z niepełnosprawnościami, w tym również poprzez możliwość dotarcia do istniejących obiektów.
- Wyzwanie 7. Kreowanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym na bazie posiadanych zasobów i rozwiązań wewnątrz regionu, zmierzających w szczególności do upowszechniania sportu, rekreacji, wykorzystania badań naukowych i ich wdrażania w praktyce.

Cele operacyjne:

- Cel operacyjny 1.1. Infrastruktura zapewniająca możliwość uprawiania sportu osób z niepełnosprawnościami.
- Cel operacyjny 1.2. Stowarzyszenia, kluby sportowe i partnerzy lokalni aktywnie uczestniczący w upowszechnianiu sportu i aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami.

Cel operacyjny 1.1. Infrastruktura zapewniająca możliwość uprawiania sportu osobom z niepełnosprawnościami

Dostęp do infrastruktury sportu osób z niepełnosprawnościami jest zagadnieniem wielowymiarowym. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na to, że rozwój i dostosowanie infrastruktury, jest kluczowe dla możliwości rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami. Jest to jednocześnie przedsięwzięcie kosztowne i rozłożone w czasie. Od dynamiki rozwoju infrastruktury w dużym stopniu zależy w jakim zakresie osiągnięte zostaną założenia niniejszej Strategii. Efektywność osiągnięcia tego celu wymaga podjęcia różnorodnych działań, a budowa nowych obiektów jest tylko jednym z nich. Mając na względzie

zasadę powszechności rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami należy dążyć do rozwiązań wdrażanych lokalnie. W tym celu samorządy lokalne powinny dysponować wiedzą nt. posiadanego zasobu infrastruktury a wiedza ta powinna być ujęta w wojewódzkiej bazie danych. Oznacza to potrzebę inwentaryzacji istniejącej infrastruktury dostępnej dla osób z niepełnosprawnościami, w tym również w zakresie możliwości uprawiania wybranych dyscyplin sportu. Inwentaryzacja pozwoliłaby wskazać, która część infrastruktury mogłaby przy nakładzie niewielkich środków finansowych (np. w zakresie promocji) zacząć służyć również osobom z niepełnosprawnościami. W przypadku konieczności modernizacji przestarzałej infrastruktury, wszystkie dokonywane inwestycje w sprzęt czy unowocześnianie funkcjonujących obiektów sportowych, powinny już być dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym do uprawiania zawodowego sportu.

Największy potencjał dokonania zmiany, czyli zwiększenia dostępności do infrastruktury sportu osób niepełnosprawnych jest na terenie gmin, które zarządzają istniejącymi obiektami sportowymi. Partnerem dokonania zmiany w zakresie zwiększania dostępności do infrastruktury sportu powinny być więc samorządy lokalne, które powinny dostać wsparcie m. in. z Samorządu Województwa Śląskiego.

Lokalna analiza lub audyt powinien dać odpowiedź, dla jakich sportowców, a nade wszystko z jaką niepełnosprawnością, będzie dany obiekt udostępniony. Analiza powinna być opracowana przy wsparciu środowisk i ekspertów zajmujących się tematyką sportu osób z niepełnosprawnościami. Należy założyć, iż nawet niewielkie modernizacje mogą zmienić dostępność wybranego obiektu dla grupy zawodników. Analiza powinna obejmować także określenie potrzeb i możliwości. Oznacza to, że proces ten powinien być moderowany z pozycji Samorządu Województwa. Warto podkreślić, iż Samorząd Województwa może aktywnie wspierać dostępność do obiektów sportowych, gdyż jest podmiotem zarządzającym największym obiektem sportowym w regionie, Stadionem Śląskim. Te działania będą kontynuowane, np. w postacie organizacji Letnich igrzysk Olimpiad Specjalnych. Ma to dodatkowo walor promocyjny, służąc innym partnerom samorządowym jako dobry przykład. W kontekście udostępniania infrastruktury na potrzeby sportu osób z niepełnosprawnościami ważne jest zapewnienie cykliczności działań, np. podczas treningu sportowego na danym obiekcie.

Samorząd Województwa, pełniąc rolę inspirującą, moderującą, może być również miejscem kojarzenia partnerów oraz źródeł finansowania rozwoju infrastruktury sportu osób z niepełnosprawnościami.

Ważnym aspektem dostępności infrastruktury dla sportu osób z niepełnosprawnościami jest wymiar dojazdu. Związane jest to z brakiem rozwiązań systemowych wsparcia osób z niepełnosprawnościami, które uprawiają sport. Rodzice/ opiekunowie często nie dysponują odpowiednim transportem lub wystarczającą ilością czasu, aby umożliwić wytrwałe i konsekwentne uczestnictwo w zajęciach sportowych podopiecznego. Kluczowym jest zatem wdrażanie rozwiązań pomagających regularnie docierać na zajęcia sportowe.

Tabela 6. Kierunki działań w Celu operacyjnym 1.1. Infrastruktura zapewniająca możliwość uprawiania sportu osobom z niepełnosprawnościami

Cel operacyjny	Kierunki działań
1.1. Infrastruktura zapewniająca możliwość uprawiania sportu osobom z niepełnosprawnościami	1. Inwentaryzacja obecnej infrastruktury pod kątem planowanego, etapowego dostosowania jej do potrzeb sportu osób z niepełnosprawnościami.
	2. Stworzenie bazy danych obiektów sportowych dostępnych dla sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym wprowadzenie systemu punktowego /certyfikacji obiektu sportowego pod kątem dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
	3. Współpraca z Komisją Sportu, Turystyki i Sportu Sejmiku Osób Niepełnosprawnych Województwa Śląskiego w zakresie oceny i monitoringu dostosowania obiektów sportowych pod kątem korzystania z nich przez osoby z niepełnosprawnościami.
	4. Rozwijanie narzędzi wspierających transport i możliwość dotarcia do obiektów sportowych.
	5. Wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej służącej aktywności osób z niepełnosprawnościami.

Cel operacyjny 1.2. Stowarzyszenia, kluby sportowe i partnerzy lokalni aktywnie uczestniczący w upowszechnianiu sportu i aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami

Powszechność rozwiązań na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami oznacza konieczność wdrażania rozwiązań opartych o zasady lokalności i oddolności. Głównym aktorem przemian w zakresie rozwoju i powszechności sportu będą jednostki samorządu terytorialnego współpracujące z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, a wspierane przez działania samorządu województwa. Dostępność infrastruktury sportowej i rekreacyjnej na potrzeby uprawiania sportu niezawodowego osób z niepełnosprawnościami powinna być zapewniona na terenie poszczególnych gmin. Ważnymi aktorami w zakresie dążenia do powszechności sportu dla osób z niepełnosprawnościami będą również Ministerstwo Sportu i Turystyki, Ministerstwo Edukacji i Nauki, Polski Komitet Paraolimpijski, polskie związki sportowe, kluby sportowe oraz stowarzyszenia kultury fizycznej. Zadaniem Samorządu Województwa będzie więc moderowanie współpracy i działań, które ukierunkowane będą na rozwiązania wdrażane lokalnie.

Zakłada się, że budowanie powszechności sportu i wyrabianie nawyku uprawiania sportu osób z niepełnosprawnościami zaczynać będzie się już od najmłodszych lat. Ważne jest aby poszczególne rozwiązania planistyczne, realizowane lokalnie, np. place zabaw, sale gimnastyczne, boiska szkolne, siłownie, budowane na wolnym powietrzu, baseny, kluby i hale sportowe, były tak projektowane, aby były również dostosowywane do różnego typu niepełnosprawności. Samorząd Województwa może moderować i wspierać ten proces poprzez wypracowanie oraz wdrożenie zasad i kryteriów oceny wniosków o dofinansowanie, premiujących zadania sportu powszechnego, realizowane z udziałem jak największej liczby osób z niepełnosprawnościami w stosunku do wartości dofinansowania.

Nie bez znaczenia dla rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami jest kreowanie rozwiązań w placówkach edukacyjnych. Oznacza to wspieranie rozwoju kadr, w tym trenerów, nauczycieli WF, którzy mogą prowadzić zajęcia z osobami z niepełnosprawnościami.

Mówiąc o powszechności rozwiązań sportu osób z niepełnosprawnościami, które wdrażane powinny być lokalnie, nie można pominąć kwestii turystyki i rekreacji. Sport osób z niepełnosprawnościami należy postrzegać w szerszej formule niż to miało miejsce do tej pory. W działaniach na rzecz promowania powszechności aktywności osób z niepełnosprawnościami należy uwzględnić wymiar turystyki społecznej, kwalifikowanej, rekreacji np. w formie zajęć rowerowych i spływów kajakowych dla osób z niepełnosprawnościami, skitouringu, turystyki na specjalnych wózkach terenowych dla osób z niepełnosprawnościami o napędzie hybrydowym, amatorskiej wspinaczki skalnej i na sztucznych ściankach wspinaczkowych.

Kluczowym dla rozwijania powszechności sportu wśród osób z niepełnosprawnościami jest systemowe podejście do problemu dostępności. Konieczna jest współpraca wielu podmiotów tworzących łańcuch dostępności zarówno w przestrzeni turystycznej, rekreacyjnej oraz na osiedlach mieszkaniowych. Ważne jest przy tym wsparcie wolontariatu na rzecz osób z niepełnosprawnościami i rozwój świadomej profesjonalnej asystentury.

Kwestie rozwoju infrastruktury muszą obejmować nie tylko obiekty sportowe, ale także miejsca i przestrzenie, które pozwolą korzystać z zasobów rekreacyjnych i turystycznych, np. poprzez dostosowanie schronisk i obiektów turystycznych, wprowadzenie możliwości wypożyczenia specjalnego sprzętu, to jest np., wózków terenowych dla niepełnosprawnych pełniących funkcje urządzenia rehabilitacyjnego.

Ważne jest przy tym wypracowanie procedur korzystania z przestrzeni i obiektów turystycznych i rekreacyjnych, np. szlaków górskich przez osoby z niepełnosprawnościami poruszającymi się na specjalnych wózkach terenowych.

Tabela 7. Kierunki działań w celu operacyjnym 1.2. Szkoły, stowarzyszenia, kluby sportowe i partnerzy lokalni aktywnie uczestniczący w upowszechnianiu sportu i aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami

Cel operacyjny	Kierunki działań
1.2. Szkoły, stowarzyszenia, kluby sportowe i partnerzy lokalni aktywnie uczestniczący w upowszechnianiu sportu i aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami	1. Wspieranie wdrożenia programów inkluzyjnych i integracyjnych na lekcjach WF w szkołach masowych, wspierających aktywność fizyczną osób z niepełnosprawnościami.
	2. Wsparcie nauczycieli na rzecz edukacji i podnoszenia ich kompetencji oraz kwalifikacji w zakresie prowadzenia zajęć WF i innych zajęć rekreacyjno sportowych z uczniami z niepełnosprawnością.
	3. Lobbowanie za wprowadzeniem nowych kwalifikacji zawodowych: „Animatora sportu osób z niepełnosprawnościami" i „Instruktora sportu osób z niepełnosprawnościami".
	4. Tworzenie programów masowego wsparcia aktywności fizycznej, rekreacji, sportu wśród osób z niepełnosprawnościami, np. Program partner szkolny osób z niepełnosprawnościami na WF, program edukacyjny monitorowania aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami.
	5. Wspieranie działań związanych z organizacją zajęć sekcji sportowych, organizowania imprez sportowych, udostępnianie obiektów oraz terenów do rekreacji i sportu osób z niepełnosprawnościami, realizowanych lokalnie, w tym przez kluby sportowe, organizacje społeczne.
	6. Wypracowanie oraz wdrożenie zasad i kryteriów oceny wniosków o dofinansowanie, premiujących zadania sportu powszechnego realizowane z udziałem jak największej liczby osób z niepełnosprawnościami w stosunku do wartości dofinansowania.
	7. Wzmocnienie potencjału jakościowego i ilościowego kadr wspierających rozwój i funkcjonowanie sportu osób z niepełnosprawnościami poprzez szkolenia kadr do pracy z osobami z niepełnosprawnościami, w tym również z zakresu psychologii i mentoringu, budowanie świadomości wśród trenerów i środowiska sportowego, zatrudnienie asystentów osób z niepełnosprawnościami.
	8. Wsparcie wolontariatu na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami oraz świadomej asystentury,

Cel operacyjny	Kierunki działań
	ukierunkowanych na zwiększenie powszechności aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami, np. w formie rekreacji, turystyki.
	9. Wspieranie działań lub programów, które ukierunkowane będą na wykorzystanie potencjału wolnego czasu i rekreacji i łączyć będą elementy rehabilitacji z aktywnym wypoczynkiem.
	10. Wspieranie rozwoju spółdzielczości socjalnej podmiotów ekonomii społecznej angażujących się w rozwój oferty sportowej, rekreacyjnej lub turystycznej na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Cel 2. Kształtowanie pozytywnego klimatu dla rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w oparciu o sukcesy sportowe.

Cel jest spójny z następującymi wyzwaniami:

- Wyzwanie nadrzędne 1. Rozwój powszechności sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym dzieci i młodzieży, osób dorosłych.
- Wyzwanie 2. Wzmocnienie potencjału sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami i sukcesów sportowych, będących istotnym narzędziem budowy popularności sportu wśród osób z niepełnosprawnościami.
- Wyzwanie 3. Mocniejsza promocja sportu osób z niepełnosprawnościami w tym poprzez sportowców, imprezy, media oraz budowanie marki podmiotów/ samorządów szczególnie wspierających sport osób z niepełnosprawnościami.
- Wyzwanie 4. Określenie i wzmocnienie potencjału infrastruktury dla potrzeb sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym optymalizacja zarządzania posiadanymi zasobami.
- Wyzwanie 8. Zwiększenie wsparcia medycznego osób z niepełnosprawnościami uprawiających sport.

Cele operacyjne:

- Cel operacyjny 2.1. Kluby sportowe kluczowym aktorem rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami.
- Cel operacyjny 2.2. Zorganizowany system wsparcia rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami.

Cel operacyjny 2.1. Kluby sportowe kluczowym aktorem rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami

Kluby sportowe z województwa śląskiego stanowią kluczowy zasób dla rozwoju sportu profesjonalnego wśród osób z niepełnosprawnościami. Istotne jest zatem wspieranie działalności i rozwoju klubów sportowych. Wspieranie rozwoju klubów sportowych może odbywać się m.in. poprzez promowanie sportu osób z niepełnosprawnościami, dofinansowanie działalności klubów sportowych, w szczególności w zakresie posiadanej przez Samorządów Województwa i samorządy lokalne infrastruktury i specjalistycznego sprzętu oraz zatrudniania lub przeszkolenia kadry. Kwestie kadr są istotne z punktu widzenia kompetencji do pracy z osobami z niepełnosprawnościami, ale też funkcjonowania i zarządzania klubami sportowymi (np. w zakresie finansowania). Ważnym elementem szkolenia kadr powinny być nie tylko tematy związane z prowadzeniem grup lub zawodników z niepełnosprawnościami, ale także szkolenia z zakresu psychologii i mentoringu. Dla wielu osób z niepełnosprawnościami uczestnictwo w różnych formach aktywności wiąże się bowiem z pokonaniem dużych barier psychicznych.

Istotnym sposobem wspierania rozwoju klubów oraz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w regionie byłoby wpieranie tworzenia miejsc pracy dla sportowców z niepełnosprawnościami, którzy posiadają odpowiednie wykształcenie lub doświadczenie w tej dziedzinie. W ten sposób możliwe byłoby multiplikowanie działań i wykorzystanie praktycznej wiedzy i doświadczeń.

Kluby sportowe, aby budować swój potencjał, potrzebują profesjonalnych szkoleń w zakresie zarządzenia i prowadzenia klubów, wykwalifikowanej kadry przygotowanej do prowadzenia specjalistycznych zajęć oraz możliwości ubiegania się o środki finansowe na swoją działalność statutową.

Istotny będzie także dostęp do infrastruktury sportowej na poziomie lokalnym (możliwość korzystania z bazy jednostek samorządowych, szkół) oraz wsparcia finansowego lub rzeczowego w postaci sprzętu. Kluby wzmacniają swoją pozycję dzięki sukcesom swoich zawodników, więc ważne jest tworzenie warunków do treningu i udziału w zawodach.

Impulsem do wspierania rozwoju klubów sportowych w poszczególnych gminach województwa mogą być cyklicznie realizowane przez samorząd województwa oraz inne samorządy lokalne konkursy wsparcia klubów sportowych z terenu województwa śląskiego, działających na rzecz sportu osób z niepełnosprawnościami. Wsparcie mogłoby dotyczyć zakupu specjalistycznego sprzętu sportowego, opłaty trenerów, czy organizacji integracyjnych obozów sportowych lub obozów sportowych dla osób z niepełnosprawnościami.

W ramach dobrych praktyk upowszechniających sport osób z niepełnosprawnościami, kluby sportowe w regionie będą mogły się ubiegać o wsparcie w postaci nagród Marszałka Województwa Śląskiego, które wyróżniać będą najlepsze inicjatywy, stanowiące przykład dobrych praktyk i rozwiązań wartych powielania.

Tabela 8. Kierunki działań w celu operacyjnym 2.1. Kluby sportowe kluczowym aktorem rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami

Cel operacyjny	Kierunki działań
2.1. Kluby sportowe kluczowym aktorem rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami	1. Organizacja przez Samorząd Województwa konkursów na realizację zadań publicznych wspierających kluby sportu osób z niepełnosprawnościami i ich działalność, w szczególności w zakresie sprzętu, szkolenia kadr, prowadzenia treningów.
	2. Wspieranie i mobilizowanie samorządów lokalnych do organizacji konkursów na realizację zadań publicznych uwzgledniających potrzeby sportu osób z niepełnosprawnościami.
	3. Wyróżnianie przez Marszałka Województwa Śląskiego najlepszych inicjatyw sportu osób z niepełnosprawnościami, stanowiących przykład dobrych praktyk i rozwiązań wartych powielania.

Cel operacyjny	Kierunki działań
	4. Wspieranie i prowadzenie profesjonalnych szkoleń w zakresie zarządzenia i prowadzenia klubów.
	5. Wspieranie i prowadzenie profesjonalnych szkoleń w zakresie związanym z prowadzeniem grup lub zawodników z niepełnosprawnościami, ale także szkoleń z zakresu psychologii i mentoringu.

Cel operacyjny 2.2. Zorganizowany system wsparcia rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami

Sport profesjonalny osób z niepełnosprawnościami potrzebuje szczególnego wsparcia, co związane jest m.in. ze specyfiką uprawiania sportu, obciążeń i istniejących obecnie narzędzi wsparcia. Szczególną uwagę należy zwrócić na wparcie medyczne, kluczowe w przypadku osób z niepełnosprawnościami uprawiających sport. Jak pokazują ogólnodostępne badania dostęp do wsparcia medycznego i rehabilitacji dla osób z niepełnosprawnościami jest utrudniony.

W województwie śląskim potrzebne jest systematyczne tworzenie spójnego i kompleksowego systemu wsparcia medycznego osób z niepełnosprawnościami – wdrażanego lokalnie na terenie gmin i powiatów. Takie podejście wskazuje na konieczność wdrażania rozwiązań, które będą opierać się na zasobach lokalnych, np. lekarzach rozumiejących problematykę aktywności i sportu osób z niepełnosprawnościami. Należy brać po uwagę, że wśród osób z niepełnosprawnościami, oprócz wiodącej niepełnosprawności, bardzo często występuje szereg innych sprzężeń, np. przewlekłych chorób. Mogą być one dużym ograniczeniem, nawet w rekreacyjnym uprawianiu sportu. Kluczowa jest zatem fachowa wiedza i doradztwo w tym zakresie. Należy dążyć do budowy sieci wsparcia sportowców w zakresie medycy sportowej, ale także wzmacniać dostępność do lekarzy pierwszego kontaktu otwartych na sportowców z niepełnosprawnościami.

Problemy ze stanem zdrowia są immanentną cechą osób z niepełnosprawnościami, które właśnie tę przyczynę podają jako główny (najczęstszy) powód braku uczestnictwa w zajęciach sportowych lub rekreacji ruchowej. Dlatego też osób z niepełnosprawnościami bezwzględnie wymagają wsparcia medycznego na poziomie diagnostyki, doboru dyscypliny oraz programów treningowych.

W rozwoju profesjonalnego sportu osób z niepełnosprawnościami nie można pominąć potencjału naukowego województwa śląskiego. Świat nauki wnosić będzie wkład w rozwój wiedzy nt. możliwości stosowania rozwiązań, obciążeń, etc. na rzecz sportu osób z niepełnosprawnościami. Ważne przy tym będzie wspieranie badań naukowych, jak też działań, które przyczyniać będą się do wymiany doświadczeń i upowszechniania rozwiązań.

Tabela 9. Kierunki działań w celu operacyjnym 2.2. Zorganizowany system wsparcia rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami

Cel operacyjny	Kierunki działań
2.2. Zorganizowany system wsparcia rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami	1. Wspieranie rehabilitacji fizycznej i psychicznej osób z niepełnosprawnościami przy ścisłej współpracy z opiekunami osób z niepełnosprawnościami.
	2. Wspieranie działań z zakresu monitorowania zdrowia sportowców z niepełnosprawnością (np. poprzez program opieki i prewencji, aby przeciwdziałać kompensacyjnym mechanizmom wewnętrznym, które są konsekwencją niepełnosprawności).
	3. Wspieranie rozwoju mniej popularnych dyscyplin sportowych, w tym poprzez przełamywanie stereotypów i organizację zajęć dla osób z niepełnosprawnościami.
	4. Wspieranie kursów dla instruktorów, trenerów z pierwszej pomocy przedmedycznej.
	5. Wspieranie rozwoju i działalności asystentów sportowych.
	6. Współorganizowanie i wspieranie konferencji naukowych, sympozjów, wymian wiedzy, ukierunkowanych na podnoszenie wiedzy oraz kształtowanie rozwiązań sprzyjających rozwojowi sportu osób z niepełnosprawnościami.

Cel 3. Partnerstwo na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim

Cel jest spójny z następującymi wyzwaniami:

- Wyzwanie nadrzędne 1. Rozwój powszechności sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym dzieci i młodzieży, osób dorosłych.
- Wyzwanie 3. Mocniejsza promocja sportu osób z niepełnosprawnościami w tym poprzez sportowców, imprezy, media oraz budowanie marki podmiotów/ samorządów szczególnie wspierających sport osób z niepełnosprawnościami.
- Wyzwanie 6. Wzmocnienie współpracy i partnerstwa kluczowych aktorów rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym klubów sportowych, kadr trenerskich, podmiotów zarządzających infrastrukturą sportową, samorządów gminnych, powiatowych i województwa, zmierzająca do integracji działań, zasobów, pomysłów, w szczególności w wymiarach lokalnych.
- Wyzwanie 7. Kreowanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym na bazie posiadanych zasobów i rozwiązań wewnątrz regionu, zmierzających w szczególności do upowszechniania sportu, rekreacji, wykorzystania badań naukowych i ich wdrażania w praktyce.
- Wyzwanie 9. Integracja działań i planów realizowanych na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami ze Strategią Rozwoju Województwa oraz planami/ strategiami szczeblach krajowego, których praktycznym rezultatem będzie zwiększenie możliwości finansowania sportu.

Cele operacyjne:

- Cel operacyjnym 3.1. Zintegrowana promocja sportu osób z niepełnosprawnościami.
- Cel operacyjny 3.2. Rozwinięty system zarządzania sportem osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim.

Cel operacyjny 3.1. Zintegrowana promocja sportu osób z niepełnosprawnościami

Promocja sportu osób z niepełnosprawnościami ukierunkowana będzie na rozwój powszechności, czyli uwzględniać będzie budowanie świadomości znaczenia sportu osób z niepełnosprawnościami w społeczeństwie regionu. Realizowana będzie zarówno za pośrednictwem funkcjonującego systemu edukacji, jak też realizowana będzie za pomocą kampanii informacyjnych, z udziałem mediów.

Ważne dla promocji będzie tworzenie jak największej rzeszy ambasadorów sportu osób niepełnosprawnych. Wybitni sportowcy, znane postaci świata kultury, biznesu, polityki, czołowi samorządowcy, a także wykładowcy akademiccy mogą włączać się w propagowanie aktywności wśród osób z niepełnosprawnościami.

Nie bez znaczenia dla zwiększania zasięgu informacyjnego nt. sportu osób z niepełnosprawnościami będzie organizacja imprez sportowych, o charakterze integracyjnych, zarówno w wymiarach lokalnych, jak też regionalnym (na różnym poziomie, od sportu amatorskiego i rekreacji do sportu kwalifikowanego). Ważne będzie przy tym nadanie odpowiedniego rozgłosu tym wydarzeniom.

Promocja sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami powinna być realizowana w łączności, ze sportem w ogóle. Samorządowi Województwa i jego partnerom zależy na tym, aby sport osób z niepełnosprawnościami włączyć w główny nurt i promocję sportu.

Prowadzone działania promocyjne powinny być oparte o prosty język i przejrzyste komunikaty kierowane zarówno do jednostek samorządu terytorialnego, jak i jego mieszkańców – osób pełnosprawnych i osób z niepełnosprawnościami. Kluczowym powinien stać się przekaz, że dostępność do sportu rekreacyjnego i zawodowego oraz infrastruktury sportowej jest jednym z podstawowych praw osób z niepełnosprawnościami i nie powinien być traktowany jako coś wyjątkowego.

Działania promocyjne powinny być także skierowane do samych osób z niepełnosprawnościami, ich rodzin i przyjaciół. Należy promować ideę sportu osób z niepełnosprawnościami pokazując, iż jest to doskonały sposób na wyjście z izolacji, zwiększenie kontaktów społecznych, rehabilitację. W ten kontekst przekazu warto włączyć sportowców z niepełnosprawnościami, co uwiarygodni przekaz. Warto podkreślać korzyści aktywności fizycznej, w tym odnoszące się do zmian w innych dziedzinach życia, np. poprzez podjęcie pracy.

Promocja sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim, o ile to będzie możliwe, prowadzona będzie wszystkimi dostępnymi kanałami, w tym za pomocą mediów lokalnych (prasa, telewizja), na portalach społecznościowych oraz podczas bezpośrednich spotkań przedstawicieli Urzędu Marszałkowskiego ze środowiskiem działającym na rzecz rozwoju sportu.

Elementem promocji będzie także organizacja różnego rodzaju konkursów, dotacji upowszechniających sport osób niepełnosprawnych w regionie oraz przyznawanie nagród/odznaczeń dla miejsc lub środowisk przyjaznych i dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami.

Nie bez znaczenia będzie również promocja udziału osób z niepełnosprawnościami w wydarzeniach sportowych oraz promocja idei wolontariatu.

Rolę koordynującą w zakresie promocji sportu osób z niepełnosprawnościami pełnić będzie Samorząd Województwa, przy wsparciu środowisk sportowych a także samorządów lokalnych. Promocja skupiać będzie się na idei powszechności sportu osób z niepełnosprawnościami.

Zakłada się, że docelowo na terenie województwa śląskiego funkcjonować będzie kilka flagowych obiektów przystosowanych i dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami, na których mogłyby być organizowane zawody, imprezy czy turnieje sportowe. Odbywać się będą one pod patronatem Marszałka Województwa. Samorząd Województwa promować będzie samorządy lokalne szczególnie zasłużone dla idei sportu osób z niepełnosprawnościami. Zakłada się, że może to być impulsem dla innych samorządów do inwestowania w rozwój powszechności sportu wśród osób z niepełnosprawnościami.

Zakłada się ponadto, że wszystkie dofinansowywane przez Samorząd Województwa inwestycje w infrastrukturę (np. w ramach środków unijnych) muszą spełniać tzw. standardy dostępności dla osób z różnymi typami niepełnosprawności ruchowej i psychicznej.

Aktywna promocja województwa jako regionu przyjaznego dla sportu osób z niepełnosprawnościami odbywać się będzie poprzez organizację imprez sportowych rangi krajowej i międzynarodowej.

Tabela 10. Kierunki działań w celu operacyjnym 3.1. Zintegrowana promocja sportu osób z niepełnosprawnościami

Cel operacyjny	Kierunki działań
3.1. Zintegrowana promocja sportu osób z niepełnosprawnościami	1. Wsparcie kampanii informacyjnych i społecznych na rzecz idei sportu osób z niepełnosprawnościami, o ile to możliwe opierające się o kampanię bilbordową, citylight, uwzględniająca przekaz w mediach drukowanych i elektronicznych.
	2. Wsparcie integracyjnych imprez sportowych, zarówno w wymiarze lokalnym jak i szerszym masowym, regionalnym.
	3. Budowanie świadomości inkluzji i włączenia sportu osób z niepełnosprawnościami w główny nurt mówienia o sporcie, w tym przekazywanie informacji nt. sukcesów i wyników sportu osób z niepełnosprawnościami w mediach tradycyjnych i mediach społecznych.
	4. Promocja idei sportu osób z niepełnosprawnościami w wymiarach zapewniających powszechność, w tym poprzez szkoły i jednostki edukacyjne, wydziały zdrowia w urzędach gmin, powiatach, jednostkach pomocy społecznej.
	5. Promocja miejsc i klubów, w których możliwe jest uprawianie sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym terenów rekreacyjnych, turystycznych, obiektów sportowych dedykowanych różnych formą aktywności i sportu.
	6. Wsparcie organizacji społecznych upowszechniających sport osób niepełnosprawnych w regionie, w tym przyznawanie wyróżnień dla miejsc lub środowisk przyjaznych i dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami.
	7. Wspieranie organizacji imprez sportowych osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim (Mistrzostw Polski oraz zawodów wyższych rangą, np. Mistrzostw Europy, Mistrzostw Świata, Puchar Świata etc.).

Cel operacyjny	Kierunki działań
	8. Zaangażowanie znanych sportowców wybranych dyscyplin sportowych i osób życia publicznego do promocji idei sportu osób z niepełnosprawnościami.

Cel operacyjny 3.2. Rozwinięty system zarządzania sportem osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim

Partnerstwo i współpraca stanowią kluczowe czynniki sukcesu przy realizacji założeń niniejszej Strategii. Moderowanie procesem tworzenia i wzmacniania partnerstwa będzie zadaniem Samorządu Województwa Śląskiego. Samorząd będzie też istotnym łącznikiem pomiędzy inicjatywami podejmowanymi z poziomu lokalnego, a możliwościami i potencjałami wspierającymi rozwój sportu osób z niepełnosprawnościami z poziomu krajowego i międzynarodowego. Oprócz zaangażowania gmin w rozwój sportu wśród osób z niepełnosprawnościami kluczowe wydają się działania podejmowane w tym zakresie przez Ministerstwo Sportu i Turystyki. Ważne jest przy tym zapewnienie finansowania zadań w obszarze sportu dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami. Departament Sportu Wyczynowego oraz Departament Sportu dla Wszystkich funkcjonujące w MSiT powinny ściśle współpracować z gminami, powiatami i organizacji działającymi w obszarze sportu w zakresie tworzenia warunków dla rozwoju sportu wyczynowego osób z niepełnosprawnościami, upowszechniania sportu i aktywności fizycznej wśród osób z niepełnosprawnościami oraz promowania sportu osób z niepełnosprawnościami.

System współpracy i partnerstwa powinien opierać się na rozwiązaniach lokalnych i być tworzony z myślą o powszechności rozwiązań sportu osób z niepełnosprawnościami. Ważne będą tutaj działania edukacyjne i inne inicjatywy podejmowane w szkołach, prowadzone na wszystkich szczeblach edukacji, a które będą kierowane do osób pełno i niepełnosprawnych. Dostęp do infrastruktury dla osób z niepełnosprawnościami jest jednym z podstawowych praw i impulsem do dokonywania zmian w tym zakresie a Samorząd Województwa Śląskiego może angażować się w akcje i programy realizowane przez MSiT na rzecz zwiększenia dostępności do infrastruktury sportowej osób z niepełnosprawnościami.

Wymiar współpracy powinien być ukierunkowany na rozwój innowacji w sferze sportu osób z niepełnosprawnościami. Połączenie świata nauki z praktyką to najlepsza droga na osiągnięcie rezultatów w tym zakresie. Rozwój innowacji w sporcie osób z niepełnosprawnościami można stymulować poprzez granty, które w przyszłości usprawnią proces szkoleniowy, będą wpływać na większą efektywność działań, a także kształtować bardziej prozdrowotny proces treningowy osób z niepełnosprawnościami.

Partnerstwo w wymiarze regionalnym budować będzie poczucie solidarności, szczególnie ważne dla przedstawicieli organizacji społecznych, klubów sportowych oraz osób z niepełnosprawnościami, które wnosić będą swoją pasę, wiedzę i zaangażowanie. Wspierać będzie efektywność działania, budować

będzie komplementarność i dawać będzie szansę na pozyskiwanie środków finansowych, potrzebnych do rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami.

Ważne będzie animowanie współpracy, także różnych środowisk, w tym sektora publicznego i prywatnego, uczelni i różnych organizacji społecznym, w tym działających w obszarze innowacji, którzy będą się dzielić swoją wiedzą i doświadczeniem w zakresie możliwości rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami. Innowacje na rzecz sportu powinny być generowane przy udziale samych osób z niepełnosprawnościami.

Innowacje w sporcie mogą stać się kolejnym impulsem przyczyniającym się do upowszechniania działań na rzecz rozwoju sportu i jego promocji wśród osób z niepełnosprawnościami oraz zachęcać inwestorów do zwiększania finansowania różnego typu przedsięwzięć w tym obszarze. Tego typu działania będą przyczyniać się do również do profesjonalizacji sportu.

Model rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami bazujący na powszechności wymusza poszukiwanie rozwiązań takich, aby w każdym ze śląskim samorządów lokalnych, w ramach organizowanych konkursów ofert w dziedzinie upowszechniania kultury fizycznej była otwarta „furtka" dla stowarzyszeń kultury fizycznej zrzeszających osób z niepełnosprawnościami. Oznacza to budowanie ponadlokalnej koalicji, które lobbować będzie za takimi rozwiązaniami. Takie partnerstwo może dążyć do rozwijania i tworzenia przejrzystych algorytmów podziału środków, w tym lobbować na rzecz kwalifikowalności wybranych pozycji kosztowych, np. związanych z wynajmem obiektów, obsługą instruktorską, techniczną, doposażeniem w niezbędny sprzęt i odzież sportową itd.

Tabela 11. Kierunki działań w celu operacyjnym 3.2. Rozwinięty system zarządzania sportem osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim

Cel operacyjny	Kierunki działań
3.2. Rozwinięty system zarządzania sportem osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim	1. Wspieranie współpracy klubów sportowych z instytucjami, które mogą wspierać profesjonalizację sportu kwalifikowanego osób z niepełnosprawnościami np. jednostki naukowo-badawcze, podmioty gospodarcze, AWF, ŚUM, poradnie medycyny sportowej.
	2. Animowanie współpracy w obszarze innowacji sportu, turystyki i rekreacji osób z niepełnosprawnościami, w tym wspieranie budowy dedykowanego ekosystemu innowacji, łączącego organizacje sportowe ze startupami, a startupy z instytucjonalnym wsparciem lub inwestorami.
	3. Moderowanie współpracy klubów sportowych osób z niepełnosprawnościami z samorządami lokalnymi i zarządcami infrastruktury sportowej.

Cel operacyjny	Kierunki działań
	4. Włączenie zagadnień rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami do działalności Departamentu Sportu, Sejmiku Osób Niepełnosprawnych i Komisji Sportu, Turystyki i Rekreacji oraz Pełnomocnika ds. osób niepełnosprawnych.
	5. Wspieranie imprez integracyjnych przedstawicieli sportowców pełnosprawnych i niepełnosprawnych – sprzyjające promocji idei sportu osób z niepełnosprawnościami.
	6. Wzmacniania świadomości znaczenia rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami wśród osób związanych pośrednio z rozwojem sportu, np. urzędników gminnych, zarządców infrastruktury, np. w formie konferencji, spotkań przy współpracy z Wojewódzką Społeczną Radą Do Spraw Osób z Niepełnosprawnościami oraz z Sejmikiem Osób Niepełnosprawnych.
	7. Wykorzystanie potencjału Komisji Sportu, Turystyki i Sportu Sejmiku Osób Niepełnosprawnych Województwa Śląskiego oraz Wojewódzkiej Rady Pożytku Publicznego do wspierania działań w sferze sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym również sportu amatorskiego.

6 Wdrażanie założeń rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim

System zarządzania realizacją Strategii

Organem odpowiedzialnym za wdrażanie „Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim" jest Zarząd Województwa Śląskiego, który wykonuje zadania przy współpracy odpowiednich właściwych jednostek organizacyjnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.

Rolę koordynującą pełnić będzie Departament Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, wspierany przez Komisję Sportu, Turystyki i Sportu Sejmiku Osób Niepełnosprawnych Województwa Śląskiego.

Departament odpowiedzialny będzie za:

- Prowadzenie bieżącego monitoringu oraz ewaluacji Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim oraz opracowanie raportów z monitoringu oraz ewaluacji.
- Prowadzenie bieżącego monitoringu i ewaluacji sfer funkcjonowania sportu i rekreacji, w tym zasobów i planów rozwoju klubów sportowych, trendów, potrzeb oraz oceny poziomu śląskiego sportu osób z niepełnosprawnościami.
- Organizację systemu współpracy w sferze sportu i rekreacji osób z niepełnosprawnościami, w szczególności w zakresie współpracy z samorządami, klubami, związkami sportowym, podmiotami publicznym, np. szkołami, sportowcami, mediami.
- Przedkładanie informacji nt. stanu wdrażania Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim Zarządowi Województwa Śląskiego,
- Prowadzenie badań i opracowywanie oraz publikowanie raportów nt. stanu sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim..

Informacje nt. wdrażania Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim powinny znaleźć się w rocznym raporcie o stanie województwa.

Dla powodzenia procesu wdrażania Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim należy przyjąć **tzw. zasadę partnerstwa**, czyli współpracę poszczególnych aktorów rozwoju sportu i rekreacji osób z niepełnosprawnościami (samorządu województwa, samorządów powiatowych i gminnych, organizacji społecznych i klubów sportowych, przedsiębiorców, szkół wyższych, placówek badawczych, organizacji turystycznych, etc.).

Współpraca podmiotów powinna dotyczyć w szczególności:

- prowadzenia dialogu pomiędzy różnymi interesariuszami w zakresie przedsięwzięć i projektów pozwalających osiągnięcie założeń Strategii,
- budowy trwałej sieci partnerstwa na rzecz rozwoju sportu i rekreacji osób z niepełnosprawnościami w regionie, a tym samym zapewnienia kompleksowego podejścia do rozwiązywania problemów i wykorzystania atutów,
- kojarzenie partnerów do realizacji wspólnych przedsięwzięć oraz projektów, poprzez tworzenie płaszczyzny i podstaw wymiany pomysłów,
- prowadzenie badań i analiz w zakresie zmian aktywności fizycznej oraz promocji poprzez sport osób z niepełnosprawnościami`, które będą rezultatem realizowanych działań i projektów,
- współdziałanie w zakresie doboru rozwiązań zapobiegających sytuacjom kryzysowym w sferze sportu osób z niepełnosprawnościami,
- kreowanie warunków sprzyjających wdrażaniu założeń Strategii,
- aktywny udział w procesie wdrażania założeń Strategii poprzez realizację własnych projektów i inicjatyw.

Prace nad wdrożeniem założeń Strategii powinny rozpocząć się natychmiast po przyjęciu dokumentu. Skuteczne, terminowe i efektywne wdrażanie wymagać będzie szeregu działań koordynacyjnych, organizacyjnych, koncepcyjnych, kontrolnych i informacyjnych.

Skuteczność realizacji jego celów zapewniać będzie sprawny system oceny postępów wdrożeniowych, obejmujący:

- monitoring, czyli podsystem zbierania i selekcjonowania informacji,
- ewaluację, czyli podsystem oceny i interpretacji zgromadzonego materiału.

Należy przyjąć, że głównymi obszarami monitorowania i ewaluacji Strategii powinny być przede wszystkim cele operacyjne.

Oprócz monitoringu do istotnych zadań związanych z zarządzaniem realizacją Strategii należeć będzie ewaluacja. W szerokim aspekcie ewaluacja dotyczy oceny stopnia realizacji założeń Strategii oraz jej wpływu na wybrane dziedziny życia społecznego. Ewaluacja musi także odpowiadać na pytanie, w jakim stopniu realizacja założeń Strategii rozwiązuje realne problemy.

Ewaluacja będzie opierać się na dwóch rodzajach ocen:

- ocena w trakcie realizacji działań (on-going) – odpowiada na pytanie: Czy przyjęte cele i podjęte w ich następstwie działania zmierzają we właściwym kierunku?
- ocena po realizacji działań (ex post) – ocena długoterminowego wpływu Strategia odpowiada na pytanie: Czy efekty wynikłe z zastosowania założeń Strategii są trwałe?

W wyniku prowadzonych działań ewaluacyjnych może okazać się, że założenia Strategii wymagają aktualizacji. Aktualizacja obowiązującego dokumentu powinna zostać przeprowadzona w przypadku zasadniczej zmiany uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, wpływających na rozwój województwa sportu i rekreacji osób z niepełnosprawnościami. **Sugeruje się, aby ocena zasadności przeprowadzenia aktualizacji przeprowadzana była w 2026 roku. Okres realizacji Strategii będzie spójny z realizację Strategii Rozwoju Województwa.**

System monitoringu opiera się na następujących danych:

- **Wskaźniki produktu** – odnoszące się do celów operacyjnych. Jest to swoista lista sprawdzająca, odnosząca się do działań, projektów, inwestycji, przedsięwzięć, które podejmowane będą przez lub z inicjatywy Samorządu Województwa Śląskiego. Lista wskaźników produktu umożliwia faktyczne śledzenie postępów realizacji Strategii. Punktem wyjścia będą dane dla 2022 roku. Kluczowe dla pomiaru w oparciu o wskaźniki produktu będzie zorganizowanie systemu pozyskiwania danych pochodzących z rozproszonego systemu. Jednocześnie przy doborze wskaźników kierowano się zasadą możliwości pozyskania danych przez zasoby Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego. Większość wskaźników to faktycznie dane i informacje nt. realizowanych inwestycji i projektów przez Samorząd Województwa. Dane pochodzić będą z różnych wydziałów i instytucji, dlatego ważne jest zbudowanie wewnętrznego systemu komunikacji.
- **Wskaźniki rezultatu** – odnoszące się do wyzwań rozwojowych i oceniające oczekiwane efekty realizacji Strategii, analizowane na etapie oceny śródokresowej, tj. po 2025 roku oraz na etapie oceny końcowej, tj. po 2030 roku.

WSKAŹNIKI PRODUKTU

Wskaźnik	Jednostka	Źródło pozyskania danych	Częstotliwość pomiaru	Oczekiwany rezultat w 2030 roku
Cel operacyjny 1.1. Infrastruktura zapewniająca możliwość uprawiania sportu osobom z niepełnosprawnościami				
Liczba obiektów infrastruktury sportowej w województwie śląskim ujęta na liście obiektów przyjaznych dla sportu osób z niepełnosprawnościami	Szt.	UMWŚl	raz/ 1 rok	Wzrost
Cel operacyjny 1.2. Stowarzyszenia, kluby sportowe i partnerzy lokalni aktywnie uczestniczący w upowszechnianiu sportu i aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami				

Wskaźnik	Jednostka	Źródło pozyskania danych	Częstotliwość pomiaru	Oczekiwany rezultat w 2030 roku
Liczba wspartych programów masowego wsparcia aktywności fizycznej np. Program partner szkolny **osób z niepełnosprawnościami** na WF, program edukacyjny monitorowania aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami	Szt.	UMWŚl	raz/ 1 rok	Wzrost
Cel operacyjny 2.1. Kluby sportowe kluczowym aktorem rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami				
Wartość środków przeznaczonych przez Samorząd Województwa na wsparcie realizacji zadań publicznych realizowanych przez kluby sportu osób z niepełnosprawnościami	Zł	UMWŚl	raz/ 1 rok	Wzrost
Liczba przyznanych nagród sportowcom z niepełnosprawnościom przez Samorząd Województwa Śląskiego	Szt.	UMWŚl	raz/ 1 rok	Wzrost
Cel operacyjny 2.2. Zorganizowany system wsparcia rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami				
Liczba współorganizowanych lub wspartych przez Samorząd Województwa konferencji naukowych, sympozjów, wymian wiedzy, ukierunkowanych na podnoszenie wiedzy oraz kształtowanie rozwiązań sprzyjających rozwojowi sportu osób z niepełnosprawnościami	Szt.	UMWŚl	raz/ 1 rok	Wzrost
Cel operacyjny 3.1. Zintegrowana promocja sportu osób z niepełnosprawnościami				
Liczba wspartych przez Samorząd Województwa zawodów sportowych z	Szt.	UMWŚl	raz/ 1 rok	Wzrost

Wskaźnik	Jednostka	Źródło pozyskania danych	Częstotliwość pomiaru	Oczekiwany rezultat w 2030 roku
udziałem sportowców z niepełnosprawnościami				
Cel operacyjny 3.2. Rozwinięty system zarządzania sportem osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim				
Liczba wspartych stowarzyszeń i klubów sportu osób niepełnosprawnych	Szt.	UMWŚl	raz/ 1 rok	Wzrost

Źródło: opracowanie własne

WSKAŹNIKI REZULTATU

Wskaźnik	Jednostka	Źródło pozyskania danych	Częstotliwość pomiaru	Oczekiwany rezultat w 2030 roku
Liczba osób biorąca udział w wydarzeniach sportu osób z niepełnosprawnościami organizowanych lub wspartych przez Samorząd Województwa Śląskiego	Osoba	UMWŚl	raz/ 1 rok	Wzrost
Liczba paraolimpijczyków pochodzących z województwa śląskiego	Osoba	Współpracujące z UMWŚl kluby sportowe	1 raz/2 lata	Wzrost
Liczba członków klubów sportowych sportu osób z niepełnosprawnościami	Osoba	Współpracujące z UMWŚl kluby sportowe	1 raz/2 lata	Wzrost
Liczba trenerów sportowych, instruktorów sportowych, innych osób prowadzących zajęcia sportowe sportu osób z niepełnosprawnościami	Osoba	Współpracujące z UMWŚl kluby sportowe	1 raz/2 lata	Wzrost
Liczba ćwiczących w klubach sportowych sportu osób z niepełnosprawnościami	Osoba	Współpracujące z UMWŚl kluby sportowe	1 raz/2 lata	Wzrost

Źródło: opracowanie własne

Projekty realizowane przez Samorząd Województwa

Samorząd Województwa Śląskiego będzie kluczowym moderatorem i częściowo inicjatorem realizacji działań ujętych w Strategii. Kluczową rolą Samorządu Województwa będzie stworzenie płaszczyzny współpracy. Samorząd Województwa może być jednocześnie inicjatorem cyklicznych spotkań, konferencji, paneli dyskusyjnych, warsztatów szkoleniowych, ale nade wszystko prowadzić będzie stały monitoring działań ujętych w Strategii.

Samorząd Województwa realizować będzie również projekty z własnej inicjatywy. Poniżej ujęto listę projektów realizowanych przez Samorząd Województwa Śląskiego.

Ujmowanie nowych projektów możliwe jest w każdym momencie realizacji Strategii, po uprzednim zaopiniowaniu projektu przez Komisję Sportu, Turystyki i Sportu Sejmiku Osób Niepełnosprawnych Województwa Śląskiego.

Lp.	Tytuł projektu	Zakres projektu	Termin realizacji
1.	Roczne konkursy na realizację zadań publicznych wspierających kluby sportu osób z niepełnosprawnościami i ich działalność.	Opracowanie corocznych kryteriów oraz priorytetów wsparcia, przy współpracy i konsultacjach ze stroną społeczną. Organizacja rocznych konkursów na realizację zadań publicznych z zakresu sportu osób z niepełnosprawnościami. Rozliczenie zadań realizowanych przez kluby sportowe.	2022-2030
2.	Wyróżnianie przez Marszałka Województwa Śląskiego najlepszych inicjatyw sportu osób z niepełnosprawnościami.	Opracowanie kryteriów i założeń wyróżnień przy współpracy ze stroną społeczną. Ogłaszanie cyklicznych konkursów na najlepsze inicjatywy sportu osób z niepełnosprawnościami. Przyznawanie wyróżnień Marszałka Województwa Śląskiego najlepszych inicjatyw sportu osób z niepełnosprawnościami.	2022-2030
3.	Prowadzenie listy obiektów infrastruktury sportowej w województwie śląskim przyjaznych	Opracowanie kryteriów oceny infrastruktury sportowej pod kątem dostępności dla osób	2022-2030

	dla sportu osób z niepełnosprawnościami.	z niepełnosprawnościami, przy współpracy ze stroną społeczną. Cykliczne aktualizowanie i publikowanie listy obiektów infrastruktury sportowej w województwie śląskim przyjaznych dla sportu osób z niepełnosprawnościami.	

Współpraca na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim – realizująca zasadę partnerstwa

Należy rozważyć nadanie roli wspierającej wybrane działania związane ze sportem osób z niepełnosprawnościami dla Komisji Sportu, Turystyki i Sportu Sejmiku Osób Niepełnosprawnych Województwa Śląskiego.

Działanie realizowane na szczeblu województwa będą miały wpływ na interwencje podejmowane przez lokalne samorządy, niemniej jednak to w wymiarze lokalnym powinna odbyć się największa zmiana i współpraca ważnych interesariuszy. Stąd zadaniem rady będzie nie tylko koordynowanie i wspieranie realizacji działań na poziomie regionu, ale również angażowanie się we wspieranie inicjatyw oddolnych.

Do wypracowania rozwiązań w zakresie upowszechniania sportu w województwie należy zaprosić przedstawicieli wszystkich podmiotów mających wpływ na rozwój sportu osób z niepełnosprawnościami, tj. przedstawicieli Ministerstwa Sportu i Turystyki, Ministerstwa Edukacji i Nauki, klubów sportowych, kadr trenerskich, podmiotów zarządzających infrastrukturą sportową, samorządów gminnych, powiatowych, przedstawicieli samorządu województwa oraz przedstawicieli ze środowiska osób z niepełnosprawnościami, w tym aktywnych i byłych sportowców.

Aby podejmowane działania w województwie były skuteczne, zapisy Strategii, a w szczególności rekomendacje ujęte w przygotowywanej Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim, powinny być uzgadniane z przedstawicielami szeroko rozumianego partnerstwa oraz Komisji Sportu, Turystyki i Sportu Sejmiku Osób Niepełnosprawnych Województwa Śląskiego.

Jednocześnie Samorząd Województwa i partnerzy powinni uświadamiać kluczowym aktorom mającym wpływ na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami, że sport jest istotnym obszarem polityki publicznej, którego oddziaływanie wykracza daleko poza ten obszar. Realizacja strategii powinna być elementem większego planu aktywizacji mieszkańców województwa śląskiego (np. Aktywne Śląskie).

Narzędzie wspierające partnerstwo na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim

Realizacja Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim wymaga budowy szerokiej koalicji i partnerstwa. Kluczowa dla funkcjonowania partnerstwa będzie komunikacja i wymiany informacji. Samorząd Województwa dążyć będzie do stworzenia odpowiedniej platformy do współpracy w regionie. Będzie to swoisty panel dyskusyjny, które docelowo ukierunkowany będzie na poszukiwanie optymalnych rozwiązań dla rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami. Działalność platformy wspierającej współpracę na rzecz sportu i rekreacji osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim opierać będzie się na następujących założeniach:

- nadanie roli wspierającej wybrane działania związane ze sportem osób z niepełnosprawnościami dla Komisji Sportu, Turystyki i Sportu Sejmiku Osób Niepełnosprawnych Województwa Śląskiego,
- wypracowanie regionalnego algorytmu finasowania sportu osób z niepełnosprawnościami,
- stały monitoring w zakresie kontroli dotychczasowych działań klubów, stowarzyszeń, organizacji zrzeszających sportowców osób z niepełnosprawnościami,
- organizacja konferencji popularno-naukowych we współpracy ze środowiskiem akademickim,
- prezentacja prowadzonych działań na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim,
- wspieranie kampanii promocyjnych na rzecz sportu osób z niepełnosprawnościami.

Finansowanie

Finansowanie Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim wymaga konsolidowania różnych źródeł i funduszy środków. Partnerzy, jak też bezpośrednio Samorząd Województwa, mogą brać udział w inicjatywach i programach realizowanych przez Ministerstwo Sportu i Turystyki, środków PFRON, poszukiwać środków w ramach dostępnych funduszy ze środków unijnych, środków zewnętrznych, a także wśród inwestorów prywatnych np. w zakresie realizacji innowacji w obszarze sportu.

Kluczowe wydaje się wdrożenie następujących rozwiązań w zakresie finansowania sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim:

- W ramach środków wydatkowanych przez Samorząd Województwa na działania w zakresie promocji i realizacji imprez sportowych, rozważyć utworzenie dedykowanej puli środków, która zostałaby przeznaczana na rzecz sportu wśród osób z niepełnosprawnościami,
- Dążenie do jak najlepszego skorelowania środków finansowych szczebla centralnego (Ministerstwo Sportu i Turystyki i PFRON), pozyskiwanego przez kluby organizacje pozarządowe zrzeszające w swoim strukturach sportowców z niepełnosprawnościami.
- Optymalizacja wsparcia kierowanego na rzecz sportu osób z niepełnosprawnościami z poziomu lokalnego.

Spójność Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”

Wizja ujęta w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” brzmi:

- Województwo śląskie będzie nowoczesnym regionem europejskim o konkurencyjnej gospodarce, będącej efektem odpowiedzialnej transformacji, zapewniającym możliwości rozwoju swoim mieszkańcom i oferującym wysoką jakość życia w czystym środowisku.

W wizji podkreśla się inkluzywność podejmowanych działań, tj. wskazuje się na „zapewnienie możliwości rozwoju swoim mieszkańcom”. W rozwinięciu wizji podkreśla się poczucie bezpieczeństwa zdrowotnego i socjalnego.

W wizji regionu kładzie się nacisk na współpracę i współudział społeczności lokalnych w dobrze zorganizowanych i ukształtowanych w wymiarze organizacyjnym, społecznym i gospodarczym subregionach.

Te powyższe zagadnienia są przekrojowe i kluczowe dla wdrażania Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami. Sport jest elementem polityki społecznej i zdrowotnej a przy realizacji założeń Strategii przyjęto oprócz zasad powszechności, zasadę wdrażania działań w sposób oddolny i lokalny. Ważna przy tym jest szeroko pojęta współpraca.

Strategia Rozwoju Województwa podkreśla ponadto potencjał kreowania rozwoju w oparciu o walory turystyczne i rekreacyjne. W tym kontekście istnieje duża spójność zapisów Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami z treścią Strategii Rozwoju Województwa.

Nie bez znaczenia dla rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami jest również myślenie innowacyjne. W tej dziedzinie rozwoju społecznego istnieją podkłady zasobów i możliwości kreowanie ciekawych i niepowtarzalnych rozwiązań, które wpisywać się będą w ideę regionu nowoczesnego i współpracującego.

Poniżej przedstawiono w formie syntetycznej spójność założeń Spójność Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Tabela 12. Tabela zgodności Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”	Powiązania wykazane w Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim
CEL STRATEGICZNY A Województwo śląskie regionem odpowiedzialnej transformacji gospodarczej Cel operacyjny: A.2. Innowacyjna gospodarka W szczególności:	Cel operacyjny 2.2. Zorganizowany system wsparcia rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami.

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”	Powiązania wykazane w Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim
• . • Wsparcie szkół wyższych, instytucji i organizacji badawczych, w tym rozwój potencjału kadrowego w zakresie tworzenia rozwiązań innowacyjnych i kreatywnych, w tym patentów oraz ich komercjalizacji we współpracy z sektorem gospodarczym. Cel operacyjny: A.3. Silna lokalna przedsiębiorczość W szczególności: • Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości w obszarze turystyki oraz usług czasu wolnego wykorzystujących atrakcje i potencjały lokalne.	Cel operacyjny 3.2. Rozwinięty system zarządzania sportem osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim (w zakresie generowania innowacji). Cel operacyjny 1.1. Infrastruktura zapewniająca możliwość uprawiania sportu osób z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 1.2. Stowarzyszenia, kluby sportowe i partnerzy lokalni aktywnie uczestniczący w upowszechnianiu sportu i aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami. (w zakresie kształtowania turystyki i usług czasu wolnego na rzecz osób z niepełnosprawnościami).
CEL STRATEGICZNY B Województwo śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca Cel operacyjny: B.1. Wysoka jakość usług społecznych, w tym zdrowotnych W szczególności: • Aktywizacja osób z niepełnosprawnościami oraz wykluczonych społecznie. • Podnoszenie dostępu do usług wspierających funkcjonowanie rodziny, w tym opieki wytchnieniowej nad osobami zależnymi. • Rozwój sektora srebrnej gospodarki oraz rozwój, integracja i koordynacja usług wspierających funkcjonowanie osób niesamodzielnych. Cel operacyjny: B.2. Aktywny mieszkaniec W szczególności: • Promocja aktywnego i zdrowego stylu życia.	Cel operacyjny 1.1. Infrastruktura zapewniająca możliwość uprawiania sportu osobom z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 1.2. Stowarzyszenia, kluby sportowe i partnerzy lokalni aktywnie uczestniczący w upowszechnianiu sportu i aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 2.1. Kluby sportowe kluczowym aktorem rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 2.2. Zorganizowany system wsparcia rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 3.1. Zintegrowana promocja sportu osób z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 3.2. Rozwinięty system zarządzania sportem osób

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”	Powiązania wykazane w Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim
• Podniesienie jakości i poprawa dostępu do oferty i infrastruktury kultury, sportu, rekreacji i turystyki umożliwiającej wszechstronny rozwój mieszkańców. • Wyposażanie przestrzeni publicznych w infrastrukturę umożliwiającą wspólne spędzanie czasu przez mieszkańców oraz integrację społeczności lokalnych, w tym zapewniającą dostępność urbanistyczno-architektoniczną dla osób ze szczególnymi potrzebami. • Promocja i wsparcie podmiotów ekonomii społecznej. • Wzmocnienie aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców, w tym osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.	z niepełnosprawnościami w województwie śląskim.
Cel operacyjny: B.3. Atrakcyjny i efektywny system edukacji i nauki W szczególności: • Podniesienie jakości i poprawa dostępu do nowoczesnej oferty edukacyjnej na wszystkich poziomach nauczania, odpowiadającej wyzwaniom społecznym i gospodarczym, w tym rynku pracy.	Cel operacyjny 1.1. Infrastruktura zapewniająca możliwość uprawiania sportu osobom z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 1.2. Stowarzyszenia, kluby sportowe i partnerzy lokalni aktywnie uczestniczący w upowszechnianiu sportu i aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 2.1. Kluby sportowe kluczowym aktorem rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 2.2. Zorganizowany system wsparcia rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 3.1. Zintegrowana promocja sportu osób z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 3.2. Rozwinięty system zarządzania sportem osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim.

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”	Powiązania wykazane w Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim
	Cel operacyjny 1.2. Stowarzyszenia, kluby sportowe i partnerzy lokalni aktywnie uczestniczący w upowszechnianiu sportu i aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami.
CEL STRATEGICZNY D Województwo śląskie regionem sprawnie zarządzanym Cel operacyjny: D.1. Zrównoważony rozwój terytorialny W szczególności: • Wspieranie rozwoju zróżnicowanych i wysokiej jakości usług publicznych dostępnych dla wszystkich mieszkańców regionu. • Budowanie trwałych partnerstw wewnątrzregionalnych i międzysektorowych. • Rozwój partycypacji społecznej w procesie kreowania i wdrażania polityk rozwoju. Cel operacyjny: D.2. Aktywna współpraca z otoczeniem i kreowanie silnej marki regionu. W szczególności: • Organizacja flagowych wydarzeń biznesowych, naukowych, sportowych, kulturalnych promujących województwo i wykorzystujących unikatowe atuty regionu. •	Cel operacyjny 1.1. Infrastruktura zapewniająca możliwość uprawiania sportu osobom z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 1.2. Stowarzyszenia, kluby sportowe i partnerzy lokalni aktywnie uczestniczący w upowszechnianiu sportu i aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 2.1. Kluby sportowe kluczowym aktorem rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 2.2. Zorganizowany system wsparcia rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami. Cel operacyjny 3.2. Rozwinięty system zarządzania sportem osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim. Cel operacyjny 3.1. Zintegrowana promocja sportu osób z niepełnosprawnościami.

Źródło: opracowanie własne

7 Spis map, rysunków, tabel, wykresów

Mapa 1. Odsetek osób z niepełnosprawnościami i ogóle ludności województw 10

Mapa 2. Wielkość populacji osób z niepełnosprawnościami w poszczególnych województwach 10

Mapa 3. Odsetek osób z niepełnosprawnościami i ogóle ludności powiatów i miast na prawach powiatu w województwie śląskim 11

Rysunek 1. Typ relacji i cel współpracy partnerów na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami 26

Rysunek 2 Schemat struktury postulatywnej Strategii Rozwoju Sportu osób z niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim 34

Rysunek 3. Model rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim 35

Tabela 1. Obiekty sportowe dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, województwo śląskie, rok 2018 13

Tabela 2. Obiekty sportowe dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, powiaty województwa śląskiego, rok 2018 13

Tabela 3. Zawody lokalne w Oddziałach Regionalnych Olimpiad Specjalnych, rok 2019 20

Tabela 4. Analiza SWOT czynników rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim – mocne i słabe strony 28

Tabela 5. Analiza SWOT czynników rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim – szanse i zagrożenia 30

Tabela 6. Kierunki działań w Celu operacyjnym 1.1. Infrastruktura zapewniająca możliwość uprawiania sportu osobom z niepełnosprawnościami 40

Tabela 7. Kierunki działań w celu operacyjnym 1.2. Szkoły, stowarzyszenia, kluby sportowe i partnerzy lokalni aktywnie uczestniczący w upowszechnianiu sportu i aktywności fizycznej osób z niepełnosprawnościami 42

Tabela 8. Kierunki działań w celu operacyjnym 2.1. Kluby sportowe kluczowym aktorem rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami 45

Tabela 9. Kierunki działań w celu operacyjnym 2.2. Zorganizowany system wsparcia rozwoju sportu profesjonalnego osób z niepełnosprawnościami 47

Tabela 10. Kierunki działań w celu operacyjnym 3.1. Zintegrowana promocja sportu osób z niepełnosprawnościami 50

Tabela 11. Kierunki działań w celu operacyjnym 3.2. Rozwinięty system zarządzania sportem osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim 52

Tabela 12. Spójność założeń Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030" oraz Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim 62

Wykres 1. Piramida wieku ludności województwa śląskiego, rok 2020 8

Wykres 2. Dynamika liczby ludności województwa śląskiego w latach 2011 - 2020..... 9

Wykres 3. Struktura płci i wieku osób z niepełnosprawnościami, województwo śląskie 12

Wykres 4. Liczba obiektów sportowych ogółem w przeliczeniu na 100 tysięcy ludności danego obszaru, rok 2018..... 15

Wykres 5. Liczba stadionów w przeliczeniu na 100 tysięcy ludności danego obszaru, rok 2018 15

Wykres 6. Liczba hal sportowych w przeliczeniu na 100 tysięcy ludności danego obszaru, rok 2018 ... 16

Wykres 7. Liczba sal gimnastycznych w przeliczeniu na 100 tysięcy ludności danego obszaru, rok 2018 16

Wykres 8. Liczba pływalni krytych w przeliczeniu na 100 tysięcy ludności danego obszaru, rok 2018.. 16

Wykres 9. Liczba zawodów regionalnych, zorganizowanych przez poszczególne Oddziały Regionalne Olimpiad Specjalnych, rok 2019..... 19

Wykres 10. Liczba zawodników z poszczególnych Regionalnych Oddziałów Olimpiad Specjalnych, którzy wzięli udział w zawodach regionalnych, rok 2019 19

8 Bibliografia

1. *Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030" - Zielone Śląskie*. Katowice, październik 2020.
2. *Polscy zawodnicy na XVI Letnich Igrzyskach Paraolimpijskich 2020 w Tokio*, GUS, październik 2021.
3. Krzysztofik, M.; Matykiewicz, P.; Celebanska, D.; Jarosz, J.; Gawel, E.; Zwierzchowska A. The Acute Post-Activation Performance Enhancement of the Bench Press Throw in Disabled Sitting Volleyball Athletes. *International Journal of Environmental Research and Public Health 2021, 18, 3818.*
4. Zwierzchowska A.; Rosołek, B.; Celebańska, D.; Gawlik, K.; Wójcik, M. The Prevalence of Injuries and Traumas in Elite Goalball Players. *International Journal of Environmental Research and Public Health 2020, 17, 2496.*
5. Sadowska-Krępa, E.; Zwierzchowska, A.; Głowacz, M.; Borowiec-Rybak, K.; Kłapcińska, B. Blood metabolic response to a long-term wheelchair rugby training. *Spinal Cord (2016) 54.*
6. Pieszak, E.; Aktywność fizyczna a jakość życia osób z ograniczoną sprawnością. *Kwartalnik Naukowy Fides Et Ratio 2(10)2012.*
7. Dalecka, M. Sport osób z niepełnosprawnością – Przełamywanie barier. *ROCZNIK LUBUSKI Tom 40, cz. 2, 2014.*
8. Koper, M.; Tasiemski, T. Miejsce sportu w procesie rehabilitacji osób niepełnosprawnych fizycznie. *Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania. Nr III/2013(8).*

9 Załącznik

Scenariusz wywiadu pogłębionego

CEL BADANIA: Diagnoza uwarunkowań rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim.

RESPONDENCI: Interesariusze Strategii Rozwoju Sportu Osób z Niepełnosprawnościami w Województwie Śląskim (przedstawiciele Samorządu Województwa z jednostek odpowiedzialnych za sport oraz integrację OzN, przedstawiciele organizacji pozarządowych realizujących zadania dotyczące sportu OzN – fundacje, stowarzyszenia, związki sportowe, kluby sportowe).

SCENARIUSZ:

1. Jaki jest potencjał województwa śląskiego w zakresie sportu osób z niepełnosprawnościami? (strona popytowa i podażowa)

a. Jakie jest zainteresowanie osób z niepełnosprawnościami uprawianiem sportu? Jak to zainteresowanie kształtuje się na przestrzeni ostatnich kilku lat (czy wzrasta/maleje)? Jak kształtuje się struktura czynnych sportowo osób z niepełnosprawnością (zainteresowanie wyczynowym, a rekreacyjnym uprawianiem sportu; ogólne określenie struktury wiekowej; czy można wskazać dominujące dyscypliny sportowe)

b. Jaki jest potencjał infrastrukturalny, kadrowy i finansowy regionu dla uprawiania sportu przez osoby z niepełnosprawnościami? Co stanowi silne a co słabe strony? W jakich obszarach występują deficyty (kadrowe, infrastrukturalne, finansowe, inne wskazane przez respondenta). Jak ta sytuacja kształtuje się na przestrzeni ostatnich kilku lat (nastąpiła poprawa czy pogorszenie; w jakich obszarach zaszła zmiana)?

2. Jakie działania w badanym zakresie realizuje otoczenie instytucjonalne? Jak są one oceniane?

a. Jakie działania w zakresie rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami realizuje jednostka, którą Pan(i) reprezentuje? Jakie bariery napotykają te działania? Jakie działania/uwarunkowania mogłyby zwiększyć skuteczność Państwa pracy?

b. Jak ogólnie ocenia Pan(i) działania realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego (na poziomie regionalnym i lokalnym) na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami? Czy zakres i skuteczność tych działań zmieniły się na przestrzeni ostatnich kilku lat (jeśli tak, to zmiana na lepsze czy gorsze)? Jakie silne oraz słabe strony mogłaby Pani/mógłby Pan wskazać w tym zakresie?

c. Jak ogólnie ocenia Pan(i) działania realizowane przez organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje, związki sportowe, kluby sportowe) na rzecz rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami? Czy na przestrzeni ostatnich kilku lat zaszła w tym zakresie zmiana (jaka to zmiana; nastąpiła poprawa czy pogorszenie)? Jakie silne oraz słabe strony mogłaby Pani/mógłby Pan wskazać w tym zakresie?

3. Co stanowi najważniejsze bariery rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami? Jaka jest natura tych barier (finansowa, informacyjna, psychologiczna/społeczna)? Jak to wygląda w przypadku sportu wyczynowego, a jak w przypadku sportu rekreacyjnego?
4. Jak ocenia Pan(i) działania promocyjne i informacyjne prowadzone w regionie a dotyczące przedsięwzięć sportowych kierowanych do osób z niepełnosprawnościami?
5. Jak ocenia Pan(i) komunikację i współpracę jednostek (publicznych i niepublicznych) realizujących w województwie śląskim zadania z zakresu rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami?
6. Jak Pani/Pana zdaniem powinna być realizowana polityka rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami? Jaka jest Pani/Pana wizja w tym zakresie? Jakich działań by Pan(i) oczekiwał(a)?
7. Czy ma Pan(i) jakieś obserwacje, które są istotne z punktu widzenia omawianego tematu, a które nie pojawiły się w naszej doczasowej rozmowie?

Formularz ankiety

Wyjaśnienie:

Ankieta ma charakter jakościowy. Pozwoli pozyskać wiedzę nt. potrzeb i działań, które powinny być wdrażane w Województwie Śląskim w kontekście rozwoju sportu osób z niepełnosprawnościami.

Prosimy o wypełnienie ankiety w szczególności obszarach/ na pytania, co do których respondent posiada wiedzę lub chciałby wyrazić swoją opinię.

Pytanie	Odpowiedź
Wyzwanie nadrzędne 1. Rozwój powszechności sportu OzN, w tym dzieci i młodzieży, osób dorosłych.	
Co będzie kluczowe dla rozwijania powszechności sportu wśród OzN?	
Jak wyobrażamy sobie Województwo Śląskie w przyszłości pod względem sportu OzN?	
Kto będzie głównym aktorem przemian i rozwoju powszechności sportu wśród OzN?	
Jak powinniśmy działać aby osiągnąć sukces?	
Wyzwanie 2. Wzmocnienie potencjału sportu profesjonalnego OzN i sukcesów sportowych, będących istotnym narzędziem budowy popularności sportu wśród OzN.	
W jaki sposób wspierać rozwój klubów sportowych w zakresie sportu OzN?	
Czego potrzebują kluby sportowe aby wzmocnić swoją pozycję i potencjał?	
Jaka może być rola Samorządu Województwa Śląskiego we wspieraniu rozwoju klubów sportowych sportu OzN?	
Wyzwanie 3. Mocniejsza promocja sportu OzN w tym poprzez sportowców, imprezy, media oraz budowanie marki podmiotów/ samorządów szczególnie wspierających sportu OzN.	
W jaki sposób powinniśmy mówić o sporcie OzN?	
Jak powinna wyglądać promocja sportu OzN?	

Pytanie	Odpowiedź
Kto powinien być szczególnie zaangażowany w promocję sportu OzN?	
Wyzwanie 4. Określenie i wzmocnienie potencjału infrastruktury dla potrzeb sportu OzN, w tym optymalizacja zarządzania posiadanymi zasobami.	
W jaki sposób powinniśmy rozwijać infrastrukturę sportu dla OzN?	
W jaki sposób powinniśmy myśleć o zarządzaniu istniejącą infrastrukturą sportową, mając na uwadze potrzeby sportu OzN?	
Jaką rolę w rozwoju infrastruktury dla sportu OzN może pełnić Samorząd Województwa Śląskiego?	
Wyzwanie 5. Poprawa dostępności do obiektów infrastruktury sportowej dla OzN, w tym również poprzez możliwość dotarcia do istniejących obiektów.	
Gdzie jest faktycznie największy potencjał dokonania zmiany, czyli zwiększenia dostępności do infrastruktury sportu OzN?	
Kto będzie kluczowym moderatorem/ partnerem dokonania zmiany w zakresie zwiększania dostępności do infrastruktury sportu OzN i jaka może być tu rola Samorządu Województwa Śląskiego?	
Wyzwanie 6. Wzmocnienie współpracy i partnerstwa kluczowych aktorów rozwoju sportu OzN, w tym klubów sportowych, kadr trenerskich, podmiotów zarządzających infrastrukturą sportową, samorządów gminnych, powiatowych i województwa, zmierzająca do integracji działań, zasobów, pomysłów, w szczególności w wymiarach lokalnych.	
W jaki sposób lepiej, efektywniej moderować współpracę różnych aktorów/ podmiotów działających w sferze sportu dla OzN?	
Kto powinien w szczególności ze sobą współpracować i w jakim zakresie?	
Jaką rolę może pełnić Samorząd Województwa Śląskiego?	

Pytanie	Odpowiedź
Wyzwanie 7. Kreowanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie rozwoju sportu OzN, w tym na bazie posiadanych zasobów i rozwiązań wewnątrz regionu, zmierzających w szczególności do upowszechniania sportu, rekreacji, wykorzystania badań naukowych i ich wdrażania w praktyce.	
W jaki sposób generować innowacje na rzecz rozwoju sportu OzN?	
Czym mogą być innowacje sportu na rzecz rozwoju sportu OzN?	
Jakie mogą być kluczowe zasoby dla rozwijania innowacyjnych działań i pomysłów na rzecz rozwoju sportu OzN?	
Wyzwanie 8. Zwiększenie wsparcia medycznego OzN uprawiających sportu.	
Jakie są faktycznie potrzeby wsparcia medycznego OzN uprawiających sport?	
W jaki sposób można rozwijać wsparcie medycznego OzN w województwie śląskim?	
Jaka może być w tym przypadku rola Samorządu Województwa?	
Wyzwanie 9. Integracja działań i planów realizowanych na rzecz rozwoju sportu OzN ze Strategią Rozwoju Województwa oraz planami/ strategiami szczeblach krajowego, których praktycznym rezultatem będzie zwiększenie możliwości finansowania sportu.	
Jak zapewnić spójność realizacji działań związanych z rozwojem sportu OzN z innymi kluczowymi planami i strategiami regionu, powiatów, gmin w województwie śląskim?	
W jaki sposób poprawić zdolność regionu do zwiększenia lub efektywniejszego finansowania rozwoju sportu OzN?	

Pozostałe opinie i uwagi: